

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 27. KVĚTNA 1936

ZA KČ 2.—

Habsburkové ve vyhnanství

BEDŘICH PILC

Špionážní souboj

STANISLAV YESTER

Chléb náš vezdejší za cara a sovětů

V. BORIN

Kultura a hysterie

LADISLAV KRATOCHVÍL

Naše stanovisko k Fénixu

Boj proti fašismu čili teorie a praxe

ZDENĚK SMETÁČEK

Čech a Němec ve Stavovském divadle — Poslední okresní volby a generační problém

Hrozí nám nová cena — Bez ústavního soudu — Nové tažení proti „opusům“

Máme jim co říci? — Trapné vysvědčení, ale čí? — Ještě družstva — Lidé a stroje

ČSL. CESTOVNÍ KANCELÁŘ

ČEDOK

SÍDLO PRAHA I, PŘÍKOPY 13

Všestranná cestovní služba

Výdej šeků do Jugoslavie, Rumun-
ska, Rakouska, Itálie atd.

Společenské cesty v ČSR i cizině.

Směnárny, prodej cest. literatury.

**Pobočné závody ve Vídni,
Berlíně, Paříži a Londýně.**

ZASTOUPENÍ V CELÉM SVĚTĚ

STAVEBNÍ KAMENY
pro jeho pracovní sílu

Jen dobré přísady dávají jídlu sílu, již tělo potřebuje. K nim patří především pokrmový tuk, jako je 100% čistý, lehce stravitelný a výživný Ceres.

Ceres

SÍLIVÝ ROSTLINNÝ TUK

Tisíce lidí se mohou mýlit, ne však miliony! Důkazem toho jest, že dnes miliony používají denně zubní pasty Chlorodont a mají krásné bílé zuby. Chlorodont jest pojem jakosti a hodnoty.

Chlorodont

KLUB PŘÍTOMNOST Referují 3. VI. poslanec Josef Stivín:
sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova
Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hod.

10. VI. dr. Jaromír Kopecký:
Mezinár. politická situace a socialisté.
Malá dohoda a střední Evropa po bělehradské konferenci.
Večery konají se na Barrandově.

OBSAH 20. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Ještě o rozumu a citu v politice. — R. PROCHÁZKA: Kdo se postaví v cestu Německu? — Rozmluva s mužem z Fénixu. — FRANT. LANGER: Možnosti našeho divadla. — Boj proti hluku. — ZD. SMETÁČEK: Komunisté a odpovědnost. — Zase proti mladým. — Ještě portret presidenta Edvarda Beneše. — Kdo zabíjí motorismus? — Větší přísnost na mladoaktivisty než na henleinovce?

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Habsburkové ve vyhnanství

Excísařovna Zita.

Osud byl Habsburkům po jejich pádu do té míry nakloněn, že opatřil císaři Karlu, zbavenému trůnu, nakonec ještě korunu mučednickou. Jak podmanivý symbol pro snahy o příští restauraci, že poslední Habsburk zemřel v bídě, nebo dokonce snad následkem bídy. Beze slávy žil Vilém II. v Amerongenu. Neenergičnost německých socialistů mu opatřila obrovské příjmy, které se mu dodnes věrně a oddaně poukazují, přes všechny nesnáze omezeného vývozního styku. Německý hospodářský diktátor Schacht se prý o to osobně zasloužil. Rakouští socialisté vzali excísaři Karlovi však současně s trůnem i všechny jeho majetek. Vytvořili onen slavný habsburský zákon, jenž byl zrušen teprve před rokem kancléřem Schuschniggem.

Excísař Karel přijel chud na Madeiru, kam byl konečně pověřen po nezdaru svých dvou restauračních pokusů maďarských. Zemřel tu nedlouho po té ve vile Quinta du Monte následkem chřipky, kterou si uhnal tím, že se nastěhoval do chladného a vlhkého bytu, jež mu dal k dispozici bohatý Portugalec, už v chladném únoru. Neměl tehdy fakticky na výběr, kam se s ženou a dětmi nastěhovat. Tím se dostalo habsburskému mytu zase vděčného symbolu: vdova excísařovna, která opatruje neméně než osm dětí. Osmé se totiž narodilo šest neděl po smrti excísařově. Není tím už přímo předurčena tato žena k tomu, aby všechny monarchistické city, ať jsou už kdekoli skryty, uvedla do pohybu, tato žena, která se stěhuje z vyhnanství do vyhnanství, občas přijímá jako Veličenstvo a hrdě příležitostně návštěvy monarchů a nikdy nezapomíná hrát s pozoruhodnou dokonalostí úlohu svržené císařovny? S velkýma a temnýma očima se dívá hnevivě na současnost, jež až do nedávna měla pro krále a pro císaře leda možnost být trpěn, nikoli však příležitost k veřejnému životu. Dnes věří, že doba se bojí sebe samotné, že dojde k okamžiku, kdy současnost se utopí ve zmatku a najde jen jedinou jistotu, v níž věřila v dřívější tisíciletí: jistotu království a císařství.

Tato předtucha císařovny má, jak se zdá, v mnohých zemích jakési potvrzení: může dnes triumfálně konstatovati, že mladá arcivévodkyně Adelheid, její druhé dítě, byla přijata s velikým nadšením na slavnosti rakouské katolické mládeže. Tam se předčítal i dopis jejího syna Otty, označovaný v novinách honosně jako „rukopis“, a dřívější polní maršálek Bedřich byl tak velkolepě oslavován a slavnostně vítán nejvyššími funkcionáři státními, jako by tato scéna měla být daleko slyšitelným preludiem k tomu, až její nejstarší syn Otto bude uveden na trůn.

Po smrti excísaře Karla žila Zita v městě Lequieto, malých mořských lázních na severním pobřeží španělském: císařovny zbavené trůnu mají přece jen lepší postavení, než ostatní emigranti. Toto vyhnanství, o němž její dvorní historiografové mluví se slzami v očích, zdálo by se leckomu z obyčejných smrtelníků hodně příjemným způsobem života. Členka habsburského rodu nalézala všude přívržence, kteří si pokládají za čest být jejím hostitelem. Ve Španělsku je to hrabě Urquío, jenž koupil od bývalého majitele hezký zámek Lequito jen

proto, aby jej císařovně dal k dispozici. Prohlásil při tom slavnostně, že císařovna má na tomto místě bydlet tak dlouho, jak dlouho chce Španělům prokázati tuto čest.

Jak se vychovávají dnes knížata.

V Lequietu vychovává Zita svých osm dětí s neústupnou svěhlostí na příští hlavy států a jejich manželky. Bez úspěchu zůstaly všechny pokusy, jež směřovaly k tomu, aby od ní oddálily alespoň nejstaršího syna, Ottu Habsburského, a opatřily mu moderní vychování. Jednou jí doporučil kterýsi zahraniční vyslanec, patrně z příkazu své vlády, aby svého syna dala vychovati v internátu v jeho zemi. Několik vážených rakouských monarchistů se za to přimlouvalo. Excísařovna však tento návrh odmítla. Její prvorozený syn neměl vyrůstati mezi obyčejnými všedními lidmi, v denním styku s nimi, bez ustavičného potvrzování a zdůrazňování jeho sebevědomí příštího vladaře? Jakže, on by se měl učit stejným předmětům jako ostatní lidé? Na něco podobného není pomyslení. Zita prohlásila, že normální škola rozhodně nezaručuje předpoklady nutné pro výchovu příštího císaře rakouského a apoštolského Veličenstva uherského.

Blahovolní rádci uplatňovali námitku, že rybářská vesnice španělská není konec konců také vhodným prostředím pro dědice Karlova, že by bylo v novém prostředí možno ho respektovati jako „císařské Veličenstvo“ a současně mu poskytnouti příležitost k navázání cenných vztahů, významných pro pozdější restauraci. Dáma však opět velkomyslně odmítla. Prohlásila, že v cizině je jediné místo, ovládané duchem rakousko-uherským, dočasné místo vyhnanství, kde rodiče a sourozenci, skromný dvůr a učitelé budí a udržují vzpomínku na dynastickou minulost. Průměrný autor komedie nebo filmu o veličenstvech by si to nedovedl vymyslet ani lépe. Dnešek však není příliš originální: potvrzuje to alespoň v celém rozsahu průměrnou fantasií autorů konvenčních novel.

Excísařovna Zita sestavila také zvláštní program knížecí výchovy: program po všech stránkách předurčený k tomu, aby v mladých lidech plánovitě rušil jakákoli hnutí skromnosti nebo dokonce snad demokratického smýšlení. Historie se jim vštepuje výhradně s hlediska dynastického s takovou naléhavostí, aby v mladých myslích tyto základy zůstaly navždy neotřeseny. Mají zůstat ušetřeni nebezpečného styku od všeho, co na světě se vynořilo z živých myšlenek a objevilo z nových událostí s takovou pečlivostí, jako by ještě seděli ve vídeňském Hofburgu. Tak se vytváří z mladých lidí, kteří pravděpodobně původně se nelišili mnoho od nesčetných vrstevníků, ponenáhlu lidé, kterým patří hrdost stejně nezbytně, jako patří chrtům štíhlá lebka. Chudá excísařovna má stále ještě dostatečné prostředky k tomu, aby si udržovala speciální gremium pro tento úkol, v němž jsou zastoupeni císaři nejvěrnější pedagogové rakouští a uherští. Mezi nimi je i bývalý ministr vyučování a ministerský předseda, svobodný pán von Hussarek a hrabě Jan Zichy. V postavě barona Werkmanna, tajemníka císařova, nalézáme i dvořana, jenž s obdivem zaznamenává jakýkoli životní projev císaře in spe. Napíše-li mladý Otto líčení podzimu, v němž se brání proti názoru, že prý podzim nezabíjí život v přírodě, nalézá věrný paladin i v tom zřetelné znaky Ottovy příští státnicky politické geniality.

Dědička Bourbonů.

Nedá se popřít, že Zita má pádný důvod, jímž svou pýchu ospravedlňuje: musilo by jí připadat zatraceně těžkým, být skromnou. Mnozí právem obviňují její původ ze špatné rodiny, z níž zdědila všechny své chyby. Zita naopak vychází z názoru, že její rodina je příliš dobrá. Mluví-li o svém pradědečkovi, může tím mýnit „krále slunce“ Ludvíka XIV.: to je situace, v níž by i jiní lidé sotva ukázali více rozvahy. Její otec byl vévoda Robert Parmský, jenž byl ze své země vyhnán revolucí r. 1859 v jedenácti letech. Její dědeček Karel III. je přímý potomek Filipa V. Španělského. Její matkou je infantka Maria Antonia z Braganzy. V této rodině se podivuhodná jména jen hemží, zní jako hlaloh historických zvonů a všechny učebnice dějepisu dodaly jim pompésního příděchu.

Genealogie není oborem příliš zábavným. Stejně jako v teorii relativity však tu jsou cesty poznání velice těžko přístupné, výsledky však jsou jasné a každému srozumitelné. Stačí tedy zjistit, že rodina této dámy se prostírá po celé Evropě jako mistrně upředěná síť, v níž byly kdysi pochytny národy, a která národům znovu hrozí opředěním. Její bratr, princ Sixtus Bourbonský a Parmský, jehož užíval excísar Karel k důležitým diplomatickým posláním, byl před několika lety neústupně označován pretendentem pro dosud neexistující, ale tomuto panstvu už jasně zřetelnou korunu polskou. Pro toto postavení ho nepředurčovaly ani znalosti, ani těsný poměr k polskému národu: jeho žena však je alespoň na půl Polkou, která s hrдостí poukazuje na to, že je příbuzná legitimním způsobem s královnou matkou španělskou. Zita má ještě jednoho bratra, jenž je manželem velkovévodkyně lucemburské: tato velkovévodkyně je švakrová prince Ruprechta bavorského a má zájem nejen na restauraci Habsburků, nýbrž i na restauraci bavorských Wittelsbachů. Vévodkyně lucemburská je kromě toho dcerou vévody z Doudouvíllu, jenž patří za nejvlivnějšího francouzského monarchistu.

Princ Sixtus, o němž jsme mluvili jako o kandidátu na trůn polský, má i své dobré styky civilní: byl dobrým přítelem Poincaréovým, a monarchisté všech zemí kdysi počítali s tím, že se na Poincarého mohou spolehnout, s výhradou, že se nebude jednat o royalistickou restauraci ve Francii.

Císařský dvůr ve vyhnanství.

Rozená princezna z Bourbonů a Parmy, jež sňatkem se stala císařovnou rakousko-uherskou, se ovšem nemohla snadno dopracovati k občanským životním pravdám. V jejím mozku to asi vypadá podnes jako ve staré učebnici dějepisu monarchie Rakousko-Uherské. Takový člověk nechodí přes ulici jako kdokoli druhý, nevšímá si života kolem, nevytváří si smýšlení z vlastních dojmů. Bývá obklopen hradbou lidí stejných názorů, kteří mu brání, v pohledu na skutečný život. „Myslíte, že má tušení o tom, co se v Uhrách dnes skutečně děje?“ zeptal se žurnalista monarchisty, dobře známého se Zitou.

„Jistě jí její stoupenci přesně informují,“ zněla odpověď. „Vždyt přijímá ustavičně jejich návštěvy. To však nic neznamená. Je to žena, která se ničemu nepříučí a nic nezapomene.“

— Mysleme si však, že k ní někdo přijde a poví jí pravdu v celém rozsahu a poradí jí na příklad, aby dala svého syna do Uher na vychování. Nemyslíte, že by tímto způsobem se dala pohnouti k tomu, aby viděla věci ve správném světle? —

„Ne, to se mi zdá naprosto vyloučeno. A ostatně, kdo by se o něco podobného vůbec pokusil? Je obklopena lidmi, kteří sdílejí její názory a instinktivně pocituje odpor proti takovým

lidem, kteří s ní stoprocentně nesouhlasí, a bojí se jich. Kromě toho je tak nedůvěřivá, že vůbec není s to někomu druhému naslouchati. Snad to pochází z toho, že prošla neutěšenými zkušenostmi s falešnými přáteli a že se jí radil obyčejně opak toho, co by bylo bývalo správným. Slyšela jednou, že Habsburkové mají ještě některé přívržence v Uhrách: toho se křečovitě drží, toto jediné neurčité faktum jí zcela postačí a nepřeje si ani, aby byla přesněji informována. Netuší ani, že se tyto sympatie naprosto nevztahují na ni. Není možno nazývat ji hloupou, je jen obmezená a nosí klapky na očích. Je plna předsudků a při tom patří k povahám, které se nikdy nedají přesvědčiti a které nikdy by nepřiznaly, že se kdy mylily. Má v sobě bez veškeré pochybnosti rys důstojnosti, a vznešenost, již si při svém osudu zachovala, imponuje. Není však sympatická a nedovede ani v nejmenším získávat si lidi, jednak pro svou pýchu, jednak pro naprostý nedostatek psychologického porozumění. Ačkoliv svého manžela něžně milovala, byla přece částečnou příčinou jeho neúspěchů. A její nejmladší syn Otto je po mnohých stránkách jejím odleskem. Byl až dosud vychováván podle středověkého rituálu: pravděpodobně nikdy nedokáže to, aby se přizpůsobil současnosti. Kdyby byl povolán nazpět na trůn, vládl by patrně se stejným despotismem jako jeho předchůdci. To znají i ostatní arcivévodové, nebo alespoň dva z nich, dobře. Proto snaží se ho odtrhnouti od Zity. Jsou totiž přesvědčeni, že čím déle zůstane pod jejím vlivem, tím více bude formován jejími názory a tím více nečasovým a nemožným pretendentem na trůn se stane.“

Intriky v Maďarsku.

Žena, vylíčená v této rozmluvě, se svými hrdými gesty a přetlakem pýchy svržené veličiny, s inteligencí malé měšťačky, nemohla ovšem prohlédnouti intriky, jež vedly k nezdařilému maďarskému dobrodružství jejího manžela. Podnes není v Rakousku naprosto populární, neboť jí se připisuje vina za tuto aféru. Nevšimla si tehdy toho, že určité osoby měly zájem na tom, aby monarchistické aspirace excísáře byly jednou provždy zmařeny. Mezi nesčetnými rakouskými arcivévodami byl jeden jménem Josef, jenž býval v Uhrách vždycky populární. Po pádu Bély Kuhna zastával úřad „místodržitele zákonného krále“. V době před nezdařeným pučem excísáře rozvinul značnou propagandu ve svůj vlastní prospěch, jako nástupce maďarského trůnu a pokusil se objasniti legitimistickým kruhům, jak výhodným by bylo, kdyby sám nastoupil na trůn. Měl ve skutečnosti několik argumentů ve svůj prospěch: především ztrávil celý život v Maďarsku a rozuměl životním nezbytnostem této země. To také uváděl jako hlavní svůj důvod. Kromě něho měl ještě jiný nároky na trůn: představil ho arcivévoda Bedřich, jenž měl nejlepší vztahy k regentu Horthymu. Bedřich doufal, že se mu podaří sňatek jeho syna arcivévody Albrechta s dcerou Horthyho a tím upevniti současně postavení své i postavení Horthyho. Tvrdí se, že tito kandidáti na trůn podávali excísáři Karlovi do jeho švýcarského vyhnanství falešné zprávy a úmyslně mu líčili situaci v Uhrách pro něho daleko příznivěji, než to odpovídalo skutečnosti, aby ho zlákali k dobrodružství, jemuž se dal předpověděti neúspěch.

Tehdy měly Uhry ještě jiné kandidáty na trůn. Mezi monarchisty byli snilkové, kteří doufali spojením s Rumunskem v navrácení Sedmihradska: pracovali ve prospěch panovnické rodiny rumunské. Jiní stavěli dokonce za kandidáta Karadorděviče a další konečně chtěli sanovati Maďarsko penězi některé země s dobrou valutou a mluvili o princí Connordském.

Habsburkové, které Kossuth v roce 1849 prohlásil za navždy sesazené s trůnu uherského, měli stejně jako dříve největší vyhlídky na maďarský trůn. Po smrti excísáře Karla měl

nejvíce naděje arcivévoda Albrecht, pro něhož už měli připraveno krásné maďarské jméno: měl nastoupiti na trůn jakožto Béla V. Už docházelo k monarchistickým demonstracím v jeho prospěch a roku 1925 se na něho obrátil biskup Raffay před velkou společností s biblickými slovy: „Jsi ty ten, který přijíti má? Či jiného čekati máme?“ K všeobecnému překvapení prohlásil Albert o nějakou dobu později, že opravdu raději jiného čekati mají, a sice jediného legitimního kandidáta na maďarský trůn, arcivévodu Ottu. Konečně dokonce v květnu 1930 se objevil Albrecht před excísařovnou a jejím synem a podal jim jako věrný paladin ústně i písemně obsáhlé ujištění o své věrnosti.

Výsosti se stěhují.

Mezitím dokázal Otto, tento mladý muž, zaměstnávaný tak důležitými přípravami na příští kariéru panovnickou, velkolepý čin: podařilo se mu totiž složit maturitu.

Tato událost měla v domě Habsburků značné následky: excísařovna v důsledku toho svůj plán o knížecí výchově revidovala alespoň do té míry, že projevila ochotu poslati svého prvorozeného syna na universitu. Nepřicházelo ovšem v úvahu, že by byl vystaven Otto nebezpečím universitního života bez jakékoli ochrany: rozhodla se zůstat v jeho bezprostřední blízkosti. Vyvolila pro něho belgickou universitu v Löwenu; excísařovna se přestěhovala v roce 1929 s celým svým dvorem a osmi vzkvétajícími dětmi na zámek Steenockerzeele, ležící v nejbližším sousedství města Löwenu. Opět se našel aristokrat, jenž byl ochoten tímto způsobem sloužiti monarchistické myšlence: byl to tentokrát markýz de Croix, jenž jí dal svůj zámek k dispozici. Zámek je neobyčejně způsobilý k tomu, aby byl sídlem padlých veličenstev: je to kus středověku uprostřed moderní země. Především je opatřen skutečným padacím mostem, jenž vštěpuje obyvatelům zámku vědomí, že sídlí ve skutečném hradě, odděleném od světa. Baron von Werkmann, bývalý tajemník císaře Karla, popisuje jej takto:

„Z hladiny jezera trčí k obloze špičaté věže. Oblouky a po padacím mostě se dostaneme do zámku Hamm v obci Steenockerzeele. Z haly stoupá vlevo velké schodiště do hořejších pater. Stará brnění, zbraně, kyrysy a palaše, drahocenný čínský porculán zdobí stěny. Přímo se vstupuje do salonu. V něm na stole stojí obrazy císaře Františka Josefa a zesnulého císaře Karla.“

Jeden z jejích stoupců, jenž tu Zitu navštívil, líčí svůj dojem takto: „Působila na mne její neobyčejná krása, jež nese stopy i minulých veselých dnů, i hořkého utrpení. Pod velikými očima měla temné kruhy, ústa byla těsně stažena a některé rysy tváře prozrazovaly, kolik slz tu bylo tajně prolito. Byla tak štíhlá a tenká, že působila na mne spíše jako duch než jako žena. Její krok však byl pevný, její postoj hrdý, dokonce pyšný. Bylo na ní poznať, že se nikdy neskloní pod svým osudem a že nikdy neodloží své předsudky. Kolem úst měla rys svéhlavosti, z něhož bylo možno souditi, že je rozhodnuta provésti za všech okolností to, co pokládá za správné a starati se co nejméně o to, co jí radí ostatní.“

Tohoto návštěvníka zdvořile pozdravila, nepodala mu však ruky k políbení. Jakmile pronese jméno arcivévody Otty, vpadne mu ihned do řeči a koriguje ho důrazně: „císař Otto“.

Několik let minulo a zdá se, že se její situace zlepšila. Dříve byla nucena s celou rodinou žít z příjmů maďarského statku Raczkeve, který maďarský stát sice sekvestroval, ale nekonfiskoval. Všechny ostatní statky jí byly odňaty, až na „vilu Wartholz“ v Reichau an der Rax, z níž neplynou žádné příjmy. Teď v červenci 1935 byl přijat rakouskou sněmovnou nový habsburský zákon, jenž opět umožňuje členům habsburské rodiny návrat do Rakouska a vrátil jim velkou část jejich ma-

jetku. Za cenné objekty, které Habsburkům nebudou vráceny, udělí chudé Rakousko odškodné v obnosu 17 milionů šilinků, t. j. asi 80 mil. Kč. První prováděcí nařízení k tomuto zákonu vydala před nedávnem vláda Schuschniggova a Starhembergova, podle něhož chvatně má být zřízen rodinný fond k zaplacení domu habsbursko-lotrinského. To je nejnaléhavější plat, který na sebe ochuzené Rakousko bere.

Program Otty Habsburského.

Mezitím objevuje se Otta Habsburský, kterému jsou 24 roky, už přímo jako kandidát na trůn. Francouzský žurnalista Paul Guitard měl s ním dne 28. února 1936 ve Steenockerzeele interview, v němž ohlašuje program „lidové monarchie“. Jinak oznamuje tyto body:

„Nepodmíněná nezávislost Rakouska je předpokladem evropského míru. Restaurace monarchie by tuto nezávislost zajišťovala. O absolutismu není dnes už možno mluvit. Monarchie musí na sebe vzít moderní formu, a sice formu stavovského státu. Nechci však mluvit v této souvislosti o monarchii v Maďarsku, neboť zde je tisíciletá ústava, která se po staletí nezměnila a jež zůstane v budoucnosti stejně jako v minulosti základem veřejného života v Uhrách. V Rakousku bude úkolem císaře uskutečnit tu formu vlády, o níž snil kancléř Dollfuss a k níž položil základy. Takový úkol může uskutečnit jedině císař, neboť on stojí svým postavením nade všemi stranami. Vlády, které tu následovaly jedna po druhé, musily potírat co neenergičtěji revoluční složky. Monarchie však umožní smír všech stran v zemi.“

Dále se staví Otto na stranu „co největší možné svobody“, prohlašuje však současně, že strana sociálně demokratická zůstane za všech okolností zakázána:

„Nade všemi zájmy jednotlivců bude stát císař jako nepopíratelný rozhodčí soudce. Monarchie má se postaviti v cestu stejně reakci jako revoluci. Pod vládou hospodářského liberalismu nalézá dělnictvo příliš slabou ochranu. Stavovská monarchie musí na místo těchto poměrů postaviti organizaci stavů podle povolání a zajištění kolektivních smluv. V klíně stavovského zřízení se budou sami ovládati všichni lidé činní v produkčním procesu podle svých zájmů a schopností.“

Následuje několik frází ze slovníku nového monarchismu: „Císař bude otcem svobody: svoboda patří obcím, svoboda zemím.“

Aby dostatečně objasnil cíl, k němuž směřuje, praví Otto:

„Ani císař František Josef I. nechtěl být nic jiného, než prvním služebníkem svého státu. Říkalo se o něm, že byl autokratem. Jaký nesmysl! Byl to nejprostší a nejotevřenější člověk, jakého si je možno představit. Člověk měl pocit, že byl otcem všech svých poddaných.“

Vzpomeňme si na tomto místě postřehu jednoho velice pozorového, jenž zdůraznil, že Otto by byl stejně autokratickým jako jeho předchůdci, kdyby se dostal k moci. Na fotografiích, které jsme od něho viděli, snaží se třídvacetiletý Otto staženými ústními koutky a energickým pohledem naznačovati vlastnosti vladaře a jeho železnou vůli.

Oč Otto opírá své nároky.

Otto Habsburský opírá své nároky o tak zvanou „pragmatickou sankci“. Podle ní je řádným dědicem exkrále a excísaře Karla a má nárok na všechny jeho důstojnosti a jeho majetek. Svá domnělá práva ohlásil excísař Karel ve dvou protestech: po prvé ve Feldkirchu dne 24. března 1919, kde prohlásil:

„Ve chvíli, kdy se chystám opustiti německé Rakousko a nastoupiti na hostinou půdu švýcarskou, pozvedám jménem svým, svého domu, jehož ustavičnou starostí bylo štěstí a mír národů, slavnostní protest proti opatřením, jež porušila

p o z n á m k y

Naše stanovisko k Fénixu

všechna má vladařská práva, platná po staletí, a jež prozatímní a konstitutivní národní shromáždění německého Rakouska (Deutsch Österreich) uvedla v platnost. Totéž platí o opatřeních, která stejně jako mé sesazení s trůnu a vypovězení ze země a jako vypovězení všech členů rodiny habsbursko-lotrinské byla pro budoucnost ohlášena.“

„Ve svém prohlášení z 11. listopadu 1918 jsem prohlásil, že ponechávám německému Rakousku rozhodnutí o jeho vládní formě. Německo-rakouská vláda odstranila nyní můj manifest z 11. listopadu 1918, jež jsem vydal v těžké hodině a ještě téhož dne se rozhodla, že prozatímní národní shromáždění, zasedající dne 12. listopadu, má prohlásiti německé Rakousko republikou a tím předešla rozhodnutí, jež mělo podle mého manifestu postihnouti jen celý národ německo-rakouský.“

Excísar Karel tehdy zdůraznil, že tento návrh byl přijat „na nátlak za tímto účelem pobouřené ulice“ prozatímním národním shromážděním, které nebylo výrazem mínění a vůle německého Rakouska, stejně jako jí nebylo konstituující národní shromáždění, zvolené dne 16. února 1918. Má smelost tvrdit i to, že volby do tohoto shromáždění došly tohoto výsledku jen na základě teroru a proto také jejich usnesení neuznává. Pokračuje:

„Pobyt můj a pobyt mé rodiny v Eckartsau nebyl nikdy uznáním revolučního vývoje, jenž přerušil právní kontinuitu, nýbrž byl daleko spíše podzástavou důvěry v lid. Protože však německo-rakouská vláda mi svým kancléřem dala vědět, že by odmítnutí jejich požadavků, abych se zřekl trůnu, vedlo k internování, kdybych neopustil sám zemi, a protože mne tatáž vláda krátce předtím prostřednictvím státní korespondence prohlásila postaveným mimo zákon — viděl jsem před sebou osudnou otázku, mám-li uchránit německé Rakousko před touto pohanou, aby jeho legitimní hlava státu se svými příbuznými byla dána na pospas hnutí, proti němuž v té době nebylo hráze. Proto opouštím německé Rakousko.“

V závěru poděkoval Karel svým věrným a ohlásil jim, že jim chce být i nadále „spravedlivým a věrně se starajícím otcem.“

Druhý dokument, o němž opírá dnes Otto Habsburský své nároky, je protest, který excísar Karel vyslovil proti svému zbavení trůnu v Maďarsku. Dne 6. listopadu 1921 totiž uherské národní shromáždění přijalo zákon „O zrušení panovnických práv krále Karla a trůnní dědičnosti habsburského rodu“, jež obsahoval tato ustanovení: Předně panovnická práva Karla byla zrušena. Za druhé pragmatická sankce v zákonech z roku 1723, jež upravují nástupnictví na trůn, přestaly býti účinnými a národu připadlo opět právo svobodné volby krále. Za třetí: národ udržuje nadále avitickou formu království nezměněnu, odsunuje však obsazení královského trůnu na pozdější dobu; ministerstvo se zmocňuje, aby ve vhodné době přineslo k tomuto účelu příslušné návrhy.

Proti tomuto zákonu protestoval excísar Karel I. těmito slovy:

„Zákon národního shromáždění, odhlasovaný na nátlak a donucení zahraničí, jenž vyslovuje mé zbavení trůnu, prohlášení ve smyslu maďarské ústavy a uherských zákonů za nezákonný a neúčinný a protestuji proti němu. I nadále si podržuji všechna práva, která mi podle uherské ústavy přísluší jakožto apoštolskému králi, korunovanému korunou svatého Štěpána.“

Byl to ve své době papírový protest, o němž však dnes Habsburkové ve vyhnanství opírají své nároky. Snaží se na těchto základech historickému bezpráví dodatí zdání historické pravdy. Jak dalece budou s touto politikou mít úspěch, o tom nerozhodnou oni sami, o tom rozhodnou jiné interesy, které svou věc s jejich věcí v Evropě spojí.

Bedřich Pilo

Pozornost, kterou věnuje „Prítomnost“ aféře kolem Fénixu, nelíbí se značné části československého tisku. Nepřekvapuje nás to, poněvadž hledání pravdy jednak znepokojuje ty, jichž svědomí není dosti čisté, jednak máří plány mnohého zájemce, který by si na ohni této tragedie rád přihrál svoji polévku. Víme, že mezi teroristy na jedné a zbabělci na straně druhé zaujali jsme poněkud výjimečné stanovisko. Je však hanba a neslouží to ke cti české žurnalistiky, že to má být stanovisko výjimečné. Na rozdíl od jiných listů, jako na příklad od listů komunistických, jimž jde především o vřavu, nebo od tisku koalického, který by rád zakryl stopy vin dozorců úřadů a mocných činitelů jednotlivých stran, má „Prítomnost“ jen jeden zájem: hájit několik set tisíc drobných pojištěnců, kteří se u Fénixu pojistili, věřice, že fungují bezvadně všechna ustanovení pojišťovacího zákona, tedy především státní kontrola. „Prítomnost“ je jistě pro to, aby korupce a zejména korupce politická byla odhalena a bezohledně potrestána. Je ovšem v moci jiných činitelů, ne v naší, aby byli všichni vinníci zjištěni a potrestáni. Klademe důraz na slovo v š i c h n i, neboť nestačí zavřít úředníka pojišťovny, který sám nebo z vyššího rozkazu korumpoval, ale také toho, kdo se korumpovat dal. A tu se obáváme, že ve chvíli, kdy půjde o tuto druhou polovinu spravedlnosti, najde „Prítomnost“ velmi málo vážných spolubojovníků. Jsme přesvědčeni, že na příklad „Právo lidu“ a ostatní sociálně demokratický tisk, který nás dnes tak hlasitě mentoruje, náhle zmlkne, až půjde do tuhého, a přenechá starost o očistu veřejného života jiným, především „Prítomnosti“. „Právo lidu“ bude již mít své důvody, aby mlčelo. Zatím tedy žádáme své čtenáře, aby si nenechali házet písek do očí a aby nevěřili, že tam, kde je nejvíce křiku, je také nejvíce čistoty.

Mluvíme-li již o našem tisku, nemůžeme se nezmínit o podivuhodné bezohlednosti jeho vůči čtenářům. Nejprve přijímá statistické částky za inserci, pomocí níž pojišťovna akviruje v řadách stoupenců, věřících slepě stranickému tisku, a když pojišťovna zkračuje, nechá tisk tyto své čtenáře-pojištěnce prostě na holičkách. Motiv je prostý: vyschl mocný pramen lehkých příjmů a darů, nač se tedy starat, co bude dál, když hrozí ztráta inserce a jiné represálie ze strany zbývajících pojišťoven, jejichž zájmem je zbavit se konkurenta a pojištěnce potrestat za to, že se dali pojistit u Fénixu a ne jinde.

Sledujíc vyšší zájmy, otiskla „Prítomnost“ o aféře Fénixu tři články, z nichž dva, z pera nestranného pozorovatele, zabývaly se vylíčením faktů, které způsobily pád tohoto velkého ústavu. Třetí článek byl rozhovor s činitelem pojišťovny, který měl za účel dáti nahlédnouti do některých záhad, pokud šlo o správu pojišťovny a odpovědnost jednotlivých jejích úředníků. Rekapitulujeme-li stručně výsledek našich zjištění, docházíme k tomuto závěru: Československá filiálka Fénixu neprohospodařila prémie svých československých pojištěnců, její pasivita jí byla dána již do vínku tím, že generální ředitel Berliner, aby získal československou koncesi, dal si vnutit převzetí závazků bývalých rakouských pojišťoven oproti jejich československým pojištěncům. Neměl na to žádné krytí, byla to v podstatě ohromná spekulace na postupnou konsolidaci centrální Evropy a mírumilovnou spolupráci nástupnických států. Tím nechceme nijak omlouvat činnost tohoto muže, neboť zločin zůstává zločinem. Postupující rozvrat hospodářský a politický zasadil smrtelné rány tomuto plánu. Dr. Berliner hledal únik z nepříjemné situace v nedovolených spekulacích s cennými papíry, které rovněž skončily neúspěchem. Strach z prozrazení skutečné situace ústavu u nás a z hitlerismu v Rakousku způsobil, že se jednak pojišťovna stala obětí systematického vydírání politických stran a politického tisku, jednak, že sama dobrovolně, předstírajíc skvělou situaci, nešetřila na propagačních a jiných vydáních. Bylo by si jen přát, aby také všichni mocní tohoto státu, přijímající příště štědré dotace pro sebe nebo své organizace a instituce, se trochu starali o to, kdo je dává, proč a z čeho.

Při ostražitém státním dohledu muselo toto býti vládním činitelům od začátku patrné. Jestliže vinou různých okolností, které zatím blíže rozváděti nehodláme, nekonala státní správa svoji povinnost, převzala odpovědnost vůči svým občanům, kteří v přesvědčení, že státní dozor bezvadně funguje, dali se u Fénixu pojistiti, a jest její povinností starati se, aby několik set tisíc drobných pojištěnců nebylo připraveno o jediné

své úspory. Je to v zájmu dobré pověsti státu a v zájmu dobrého poměru drobného občanstva k němu. A v tomto zájmu my děláme svou kampaň. Neznáme žádného z rozhodujících činitelů Fénixu a je nám velmi lhostejno, budou-li zavěni. Ale známe dosti pojištěnců Fénixu a víme, co by pro ně znamenala taková ztráta. Prosíme každého z čtenářů, aby se pokusil vmyslit se do situace, že jest u Fénixu pojištěn a že do tohoto pojištění vkládal po deset nebo dvacet let své úspory. Shledá pak naše psaní velmi pochopitelným. Ale o to, zdá se, mají ohnivi bojovníci právě nejmenší zájem. Dostali jsme rozhořčený dopis jedné organizace pojišťovacího úřednictva. Odpověděli jsme, že uznáme o korupci ve Fénixu ochotně všechno, co bude dokázáno, ale že prosíme, aby nám ctěná organizace sdělila svůj názor, co se má stát s pojištěnci. Od té chvíle korespondence ustala, neboť pojištěnci jsou patrně pouhý Kanonenfutter pojišťoven a jejich úředníků, a organizace pojišťovacích úředníků nemá čas, aby si lámala hlavu s takovým detailem, jako jest jejich osud.

Našlo-li se řešení, jak zajistiti vklady u zkrachovaných bank, musí býti nalezena cesta k záchraně těchto drobných pojistek, tím spíše, že až dosud v životním pojištění viděl prostý občan jistější zabezpečení sebe a své rodiny, než ve vkladu u peněžního ústavu. Na toto morální hledisko by nemělo býti zapomínáno. Zde nemůže a nesmí býti brán ohled na sobecké zájmy různých těch společností, politických stran, advokátů, maklérů a zprostředkovatelů, neboť ve hře jsou velmi důležité věci, důvěra skutečného malého člověka ve stát a v demokracii ne na posledním místě. *Red.*

Boj proti fašismu čili teorie a praxe

Komunistický tisk měl minulý týden zase vědecký předmět útoků: socialistickou internacionálu, tak zvanou druhou, která zasedala v Bruselu a odmítla zabývat se komunistickou nabídkou na vytvoření společné fronty. Nic nepomohl ani dopis, jež schůzi internacionály poslali francouzští komunisté. Internacionála zaujala stanovisko velmi rozumné. Vyslovila se pro úzkou součinnost Francie, Velké Británie a sovětského Svazu v zahraniční politice, ale komunistickou internacionálu při tom nechala stranou. Byla si vědoma, že zejména nyní, kdy bude ve Francii Blumova vláda, je možno kdykoli se domluvit přímo s vládou sovětského Svazu a že není nikterak třeba užívat k tomu okliky přes sekretariát komunistické internacionály. Bude-li třeba opět dohody proti nějakému mezinárodnímu fašistickému nebezpečí, bude možno ji smluvit přímo mezi vládami; bude to rozhodně rychlejší a účinnější než dráždit veřejné mínění stálými polemikami v tisku o jednotlivé frontě.

Komunistický tisk neustává vytykat socialistům vlašnost v boji proti fašismu. I na tuto výtku socialistická internacionála odpověděla, a to otázkou: kde zůstala komunistická internacionála, když šlo o protiitalské sankce a o Habeš? Nejen že nevyvinula zvláštní útočností, nýbrž spokojila se mírnou formou ženevských sankcí, a SSSR klidně dodával Itálii naftu a benzin. Neměli by komunisté zahájit boj také proti lhostejnosti sovětské vlády? *Z. S.*

Čech a Němec ve Stavovském divadle

Kdo navštívil noční představení Klubu českých a německých divadelních pracovníků, pořádané z této soboty na neděli ve Stavovském divadle, odcházel jistě s radostnými pocity, neboť byl přítomen události, která přesáhla rámec umělecké produkce a stala se činem politicky konstruktivním. Hodnotit vrcholný výkon hereckého umění Václava Vydry, hraječho roli německého čeledína, který mluví nářečím Němce z Čech s dokonale odposlouchanými a v umělecký výkon přetvořenými nuancemi a s bravurně vycizelovanými gesty a postoji a vzdání dík ostatním hercům za jejich nadšený a dokonalý výkon ponecháváme péru povolanějším. Pokládáme spíše za svoji povinnost vyzdvihnouti morální a politickou stránku věci. Nemohlo býti šťastnější myšlenky pro zahájení součinnosti Čechů a Němců tohoto státu na poli kulturním, než oživit 120 let starou, naivní sice, ale stále aktuální hru Jana Nepomuckého Štěpánka, z níž zaznívá staronový motiv útočící ve jménu snášlivosti a vzájemného porozumění na srdce i mozky příslušníků obou národností. Divadlo, naplněné českým i německým občanstvem do posledního místa, stalo se tak celé jevištěm prvního kroku k zahájení přátelství na půdě umění, když zatím oblast politiky ještě značně selhává. Až bude jednou psána historie této ošklivé epochy národnostní a sociální zášti a pěstování všech nízkých pudů lidstva, bude Československo, jak již ostatně z praci a projevů všech soudobých zahraničních

neustranných pozorovatelů je patrné, vyzdvihováno jako země klidu a politické prozíravosti, a budou-li k tomu uváděny doklady, nebude sobotní čin Klubu česko-německých divadelních pracovníků státi na místě posledním. Svým prvním krokem ukázal Klub, jak divadelní představení může se státi také činem státnickým. *Karel Kubata.*

Poslední okresní volby a generační problém

Okresní volby v Čechách byly zajímavým barometrem smýšlení voličstva. Ukázaly, že se smýšlení voličstva v celku sice mnoho nezměnilo, ale přece jenom některé přesuny nutí k zamýšlení, zvláště ty strany, které měly úbytky. Vedle politických živnostníků byli to především národní socialisté. Ukázalo se, že v zemi české jejich pokles od posledních parlamentních voleb se nezastavil a že tu nepůsobil ani 18. prosinec. Tohoto faktu si musí vedení této strany velmi bedlivě povšimnout. Kde jsou příčiny?

Zdá se, že komunisté právě tak jako něm. sociální demokraté a ještě více němečtí agrárníci získali slušné přírůstky především proto, že se ve vedení těchto stran uplatňují mladí lidé. G. Hacker, Jaksch a také Gottwald, ať se nám to líbí anebo nelíbí, jsou lidé z mladé aneb mladší generace, jímž mladá generace nesporně více věří než vůdcům starším. — Jest vážnou chybou, že se u českých koaličních politických stran ve vedení těchto stran mladí lidé velmi málo uplatňují, ba možno říci, že se zatím vůbec neuplatňují. Podívejte se na předsednictva těchto stran a kolik mezi nimi najdete lidí z generace, z níž pochází nejvíce voličstva? Jest to nejnápadnější právě u národních socialistů. Pak se nemůže strana divit, že přes poměrně velký počet organizované mládeže, dostala minulého roku z hlasů mladých poměrně ze všech stran nejméně. — A přece by právě strana národních socialistů, vyhovující zvláště dnešní době, jak svým nacionalismem, tak také svým socialismem, měla přitahovati i mladé voličstvo ze všech politických stran nejvíce. — Věřme však, že sjezd této strany dovede dáti této straně to, co potřebuje. —

Hrozí nám nová cena

S uměleckými a literárními cenami je u nás velká bída. Buď jsou to ceny ze všelijakých nadací předválečných zcela znehodnocené měnou a znehodnocované ještě tím, jak je různé instituce udělují. Nedávno na příklad jsme četli, že Svatobor rozdělil jakousi cenu za vědecké dílo o 750 Kč na dvě části a počil jimi dva vědecké pracovníky; ti se o cenu ovšem ještě museli ucházet a patrně shánět protekci, aby dostali těch 375 Kč. Ceny státní a zemské jsou pak nejen nedostatečně dotovány, ale opředeny ještě všelijakými vlivy politickými, klíči a paklíči, klikami a osobními nechutěmi, že každý rok je provázeno po 28. říjnu udělení státních cen kritikami a polemikami. Nedávno udělené literární ceny země slovenské se neskončily bez výčitek, a literární cenu města Prahy v roce 1935 provázelarotná ostuda. „Přítomnost“ už o tom psala, že by bylo správné všechny ty ceny sjednotit v několik velkých, třebašadesátitisícových cen; udělat z rozházených drobečků opravdové sousto!

Jak je vidět nedospěje se k tomu. Naopak, vznikají stále ceny nové. Teď na příklad nám vzniká cena docela nová, něco, co se v Československu dosud neznalo: cena pro žurnalisty. Tento stav opomíjený a zneuznávaný dočkává se konečně jakéhosi uznání v ceně, kterou založila země česká „ve snaze přispěti k výslednému záměrnému a soustavnému zvyšování politické, kulturní a mravní úrovně československého tisku“. Zemský výbor český projevil víc zájmu o žurnalistiku, než Česká akademie věd a umění, která v zemi Havlíčkově dodnes nepřijala do svých řad nikoho jako žurnalistu — i starý Jan Herben se musel podrobit, když mu byla nabídnuta volba do Akademie, a on v zájmu celého stavu chtěl prosadit, aby byl do Akademie zvolen nikoliv jako autor „Pokolení“ a „Hostišova“ nýbrž jako zakladatel a šéfredaktor „Času“. Ani on neprorazil a nejen cesty do Akademie, ale i ceny Akademie jsou nepochybně na dlouhá léta novinářům uzavřeny.

Zemský výbor své rozhodnutí udělovat každý rok 5000 Kč novinářovi ve výroční den Havlíčkovy smrti (29. července) v podobě Havlíčkovy ceny, odůvodnil velice idealisticky:

Noviny — zvláště denní noviny — mají rozhodný vliv na veřejné mínění. V demokratickém státě státní forma daleko více závisí na vůli obyvatelstva v demokratické rády, tedy na veřejném mínění, než v kterémkoliv jiném režimu. V de-

mokracii veřejné mínění je tím, čím pro diktatury jsou ozbrojené sbory politické, policie a armáda.

Z této skutečnosti, nejstručněji po pravdě nastiněné, vyplývá ohromná morální odpovědnost pro tisk. A my všichni musíme pečovat, aby naše žurnalistika měla stále na zřeteli tuto vysokou odpovědnost, aby stále měla zřetel na výsledky své práce a aby si denně uvědomovala význačnou svou funkci v našem demokratickém státě.

Toto idealistické říkání nedoprovází však ideální statut pro ceny. Budou je totiž zase udělovat politické strany. Syndikát novinářů každý rok navrhne terno a pětičlenná komise, „pokud možno z novinářů“, o udělení ceny rozhodne. To znamená při našich zvyklostech a zkušenostech, že těch pět novinářů vyvolá do komise politické strany a „pokud možno“ vyšlou novináře, kteří je zastupují v zemském zastupitelstvu nebo výboru a pokud to nebude možno, dosadí do komise své kaprály.

Proto lze říci, že nám tato cena hrozí a proto se můžeme předem bát, v co se dobrý úmysl zvrhne. Nikdo by se nemohl divit, kdyby se to dělilo podle politického klíče, začalo by se u největší koaliční strany a skončilo se u politických živnostníků.

Dr. J. Čípera

Bez ústavního soudu

Smysl urgency je krátký: Od r. 1931 nemá Československá republika ústavní soud a od roku 1931 jsou všechny vlády a parlamentní většiny odpovědné za to, že se trvale porušuje ústava. Od roku 1931 jsou naše vlády a parlamenty bez kontroly ústavního soudu, neboť jeho povinností je kontrolovat, zda zákony a usnesení Stálého výboru nejsou v rozporu s ústavní listinou.

Samozřejmě, že tu není jiného důvodu, proč se ústavní soud nevolí, leč ten, že se strany nemohou dohodnout, jak mezi sebe sedm míst v ústavním soudě rozparcelovat. Až do voleb se pořád prý čekalo na politické soudce, až vstoupí do vlády, protože v minulém ústavním soudě měli svého zástupce a roku 1931, kdy se měl nový soud volit, nebyli v koalici a velkomyslní protektori v agrární straně nechťeli opoziční živnostníky zbavit tohoto místa. Na co se čeká nyní, nevíme. Konstatování, že se u nás libovolně ohýbá ústava jen pro zájem sedmi lidí z vládních stran, je dost smutné a ostudné. Nebudeme tedy ostudu, která leží na nás všech, dále rozmazávat. Jen připomínáme.

ih

Nové tažení proti „opusům“

Není snad země, kde by bylo nespokojenějších posluchačů rozhlasu než u nás. Nejzarputilejšími nespokojenci jsou odedávna nepřátelé „opusů“. Sotva na chvíli uhasne jedna vlna nespokojenosti těch, kteří se fanaticky slovem i písmem bijí za „zlidovění“ rozhlasu, již se opět objeví noví podněcovatelé, kteří z „lidové písničky“ — rozuměj odrhovačky — dělají téměř politický program a světový názor. Nejnověji podnítil a dosud otiskováním dopisů čtenářů podněcuje nové tažení proti t. zv. vážné hudbě v rozhlasu „A-Zet“, a pod vedením Jiřího Voldána, známého velkovýrobce lidových šlágrů na objednávku, bije v dnešních programech čs. Radiožurnálu hlava nehlava do všech vysílaných hudebních skladeb, převyšujících úroveň pražské periferní operety, usazené trampské písně nebo pouličního popěvku. Z podnětu tohoto autora „lidové písně“ (rozuměj „Já mám devět kanárů“, „Klatovští dragouni“ a pod.) v rozhlasu prý příliš opomíjené se vzbouřil malý český člověk a, využívaje nevšední ochoty redakce populárního denního listu, vybíjí v dopisech svou nespokojenost nad příliš prý estetickou a exklusivní úroveň dnešních rozhlasových programů. Málo dechové hudby, málo dobrých českých lidových písní, málo melodií „od srdce k srdci“ a podobně lamentují čtenáři „A-Zetu“, kteří nadšeně přizvukují a k tantiémám dopomáhají rozhlasem zatím nedoceňovanému dodavateli „lidové písničky“ — Jiřímu Voldánovi.

Je příznačné, že toto propagační tažení za zbanalisování a zesousedštění čs. rozhlasu vede právě „A-Zet“, list, který si zakládá mezi pražskými večerníkovými listy na své vyšší úrovni, list, který právě touto svou vyšší úrovní, v nejednom směru ovšem velmi problematickou, se chce odlišit od ostatních bulvárních tiskovin, zejména od listů Stříbrného „Tempa“, jímž by takováto „voldánovština“ mnohem lépe slušela. Je přímo groteskní, čteme-li na jedné straně „A-Zetu“ v kulturní rubrice recenze o knižních novinkách, psané velmi svědomitě se zřejmou snahou o kulturní výchovu čtenáře spolou-

pracovníky listu, kteří v našem kulturním životě opravdu již něco znamenají, zatím co na straně předchozí jsou pod troj-sloupcovým titulkem neomalené a věcné dokonce i neopravené útoky na hudební programy rozhlasu.

I když programové oddělení Radiožurnálu v poslední době snad poněkud obmezilo vysílání lidových šlágrů, odrhovaček a dechových hudeb, zbývá v oněch tak početných zábavných hudebních programech dost a dost toho, co Voldán a jím inspirovaní čtenáři „A-Zetu“ nazývají „lidovou písničkou“. Ne snad, že by se měla z programů rozhlasu zábavná hudba vymýtiti, ale mezi zábavnou hudbou a „zábavnou hudbou“ je značný rozdíl. Z našeho rozhlasu na př. úplně vypadli Voskovec a Werich, orchestr R. A. Dvorského, který dovede i mnohou hudebně chabou „nejlidovější“ odrhovačku podati kultivovanou formou, je v programu rozhlasu bílou vránou, ale o „dechovky“ není rozhodně nouze. A kde by zůstalo — kdyby se protestům nepřátel „opusů“ a přátel Jiřího Voldána vyhovělo — kulturní a výchovné poslání rozhlasu? Žádá snad Voldán a ostatní, aby na př. Národní divadlo hrálo „Kukačku“? A rozhlas je jako Národní divadlo institucí, která má pod dozorem státu národ vychovávat a dbát toho, aby i tam, kde se již dělají ústupky širšímu obecenstvu, bylo dbáno alespoň minimálních zásad vkusu.

—ro—

Máme jim co říci?

Někteří socialisté spojují dohromady počet hlasů, které získali při volbách komunisté, s počtem nezaměstnaných, a soudí: tito lidé chtějí práci a chléb; dokud k nim nebudeme moci přijít a říci, že v nejbližší době se splní jejich přání práce, nemůžeme očekávat, že nás trpělivě vyslechnou a že bychom je mohli získati pro svoje názory. Nelze popírat vztah mezi počtem komunistických voličů s hospodářskou situací. Ale vztah tento není tak jednoduchý, aby číslice nezaměstnaných mohly být ličeny jako studna, z níž berou svoje hlasy komunisté. Po převratu byla nezaměstnanost — zejména u srovnání s dnešními číslicemi — velmi malá. A právě tehdy komunistická strana byla nejsilnější. V posledních týdnech hospodářská situace se zlepšila. Číslice nezaměstnaných klesla. A přece při volbách do několika okresních zastupitelstev komunisté získali nové voliče, hlavně na úkor strany národní socialistické. Bylo by možno tvrdit, že zlepšení hospodářské situace se tak rychle neprojeví v politickém myšlení dělníků; ale bylo by možno i tuto skutečnost uváděti jako doklad toho, že mezi počtem nezaměstnaných a nezaměstnaností a počtem komunistických hlasů není jednoduchá a úzce příčinná spojitost. V komunistické straně jest mnoho lidí, kteří nejsou nezaměstnaní. A zase: socialistické strany mají dosti nezaměstnaných. Nezaměstnaní, kteří jsou v komunistické straně, sotva věří, že jim jejich strana zítra nebo aspoň v dohledné době svoji politikou opatří práci a slušný kus chleba.

Druhý extrém vidíme u národního sjednocení nebo u fašistů. U nich velmi často hlavní slovo vedou lidé, kterým se nevede špatně, lidé, kterým se hospodářsky vede velmi dobře; jejich nespokojenost není dána jejich špatnou hospodářskou situací. Hospodářské poměry jistě mají velký vliv na politické smýšlení lidí. Ale nebylo by správné, kdyby socialisté se domnívali, že nemají nezaměstnaným co říci, protože jim nemohou mluvit o práci, která přijde v dohledné době. Komunisty volí lidé nejen proto, že jsou nezaměstnaní, ale protože touží po pronikavé změně společenského řádu. Velkou část komunistických voličů tvoří ovšem lidé, kteří při volbách chtějí za každou cenu projevit svoji nespokojenost, aniž mají jasné představy o tom, co a jak se má měnit. Socialisté dělají nesporně rozumnější, věcnější politiku. A přece tu a tam se jejich člověk od nich odpoutá a přikloní se ke komunistům nebo aspoň: komunistická agitace projevuje často větší přitažlivost, než rozumná politika socialistů. Jest vina jen v li-dech? Není i v agitaci socialistických stran?

Bylo by nesprávné, kdyby socialistické strany se domnívaly, že by měly rozvinout ostrou, radikální agitaci. Bylo by lépe, kdyby více uvažovaly o dobré propagandě své práce. To jest jedna z chyb socialistů: udělají dobrý kus práce, ale nedovedou na to ukázat. Jejich tisk nedovede vyzdvihnouti praktický význam toho či onoho, čeho dosáhli. Socialistické strany by měly věnovati více než dosud pozornost svému tisku. Tisk čsl. národně socialistické strany silně roste, ale straně hlasů ubývá. Tisk čsl. sociálně demokratické strany není početný, a kdo zná dobrou organizaci této strany i skutečnou oddanost straníků a jejich pracovní houževnatost, ten si uvědomí, že malé rozšíření soc. dem. tisku není jen v nedostatečném pochopení straníků pro

význam tisku, ale v tisku samém. Vedení socialistických stran musí si všimati otázky stranického tisku více než dosud. Také agitace socialistických stran nedovede dobře propagovati práci, která by měla býti propagována, a tím méně tato agitace dovede působiti na indiferentní; nedovede se jim přizpůsobiti. Nedovede se vmysliti do jejich citění a myšlení.

Socialistické strany mají dobrou organizační síť. Komunická organizační síť je velmi chatrná. Ale každé volby to ukazují: komunisté, přesto, že jejich organizační síť je tak chatrná, dovedou získati velký počet hlasů. Sekretariáty socialistických stran musí se přizpůsobiti dnešní situaci. V socialistických stranách se příliš mnoho úřaduje a příliš málo se dbá skutečného kontaktu s masou. To, co se osvědčovalo před lety, nemusí se osvědčovati dnes. Socialistické strany by si měly uvědomiti, že omlazení stranického aparátu jest jednou z jejich hlavních nutností. Socialistické strany mají mnoho říci těm, kterým se vede špatně, i když jim dnes nebo zítra nebude pomozeno. Ale musí najíti způsob, jak se s nimi dohovoreti. Socialisté ztrácejí nejen tím, že t. zv. situace je proti nim, ale i tím, že nedovedou najít správný tón, nedovedou propagovati svoji práci. Leckterý dobrý čin socialistického ministra nebyl správně podtržen, nebyl správně vyložen jen proto, že tu nebylo dosti čipernosti. A nemusí to býti ani ministři; jest to dosti často možno vidět — aby byl uveden příklad — v hnutí DTJ.; leckterá jednota DTJ. vykoná kousek práce, kterým každá jiná strana by se hodně pochlubila. Toto hnutí jest nabitě láskou malých lidí k velké věci; a jak málo o této práci čteme v tisku strany, která má tak dobré tělovýchovné a tělocvičné hnutí! Nestačí dělat dobrou politiku. Nutno dobrou politiku propagovat. A tu jest jedna z hlavních slabín socialistických stran u nás.

V. Gutwirth.

Trapné vysvědčení, ale čím?

„Venkov“ v recenzi drobné knížky básní, věnovaných památce Viktora Dyky, uvedl také toto:

„Jest ovšem trapné vysvědčení národní kultuře, že o básníkově fák velkém a právě v dnešních časech tak postrádaném nevyšla za pět let — kromě zhuštěné syntetické studie Novákovy — dlužná obsáhlá monografie a že kult Dykův musí oživovati knížka několika vzpomínkových veršů zamčeného přítele.“

Právem možno souhlasiti s tímto úsudkem. Ovšem, s jistým omezením; není nutno mluvit o trapném vysvědčení národní kultuře; spíše lze mluvit o trapném vysvědčení pro ty, kteří tolik mluvili a psali o V. Dykovi a — ničeho pro poznání a rozšíření díla neudělali. Byli to lidé z národního sjednocení, kteří s nadšením psali a mluvili o V. Dykovi jako o básníkovi českého nacionalismu. Viktor Dyk jako básník bude žíti ještě v dobách, kdy veličiny dnešního národního sjednocení budou úplně zapomenuty. Pro lidi „národně sjednocené“ jest V. Dyk mouřenínem, který vykonal svoji povinnost a může jíti. Zemřel. Nemůže dále sloužit. Nemůže se dále bít. Bude dále žíti jako básník; ale ruku na srdce: možno od dnešního národního sjednocení žádati, aby něco udělalo pro básníka V. Dyka? — Pamatujeme se na parlamentní volby v minulém roce: brožurky F. Hodače se rozdávaly zdarma v takovém počtu, že ještě dnes leckde s nimi zatápějí. To bylo v době, kdy Hodač byl vlivným mužem našeho průmyslu, a Hodačova brožura se vozila v desetitísících výtiscích. Rozdávala se zdarma, ať jí lidé chtěli nebo nechtěli. Na tuto brožurku peníze byly. A peníze velké. Není však peněz na malou knížku o básníku českého nacionalismu, V. Dykovi.

V. G.

Ještě družstva

Tisk živnostenské strany stále agituje tvrzením, že družstva (a také Baťa, domy s jednotkovými cenami) připravují živnostníky o existenci. Je přirozené, že pronikavý rozvoj družstevnictví by se musil projevit v poklesu počtu samostatných obchodnických existencí. Ale družstva nejsou automaty, které prodávají lidem samy. Družstevnictví dnes zaměstnává tisíce a tisíce existencí. Přejichod od drobného obchodnického podnikání k hospodaření družstevnímu je tedy jen přesunem, jaký můžeme pozorovati i v konumu. Snad by se zmenšil počet samostatných obchodnických existencí, ale družstevnictví vytváří nové pracovní možnosti. Nevím, jsou-li vždy družstevní zaměstnanci spokojeni. Ale je jisto, že velmi mnoho družstevních zaměstnanců má spokojenější živobytí, než malý český živnostník a obchodník. Nebylo málo těch, kteří nechali práce u soukromého podnikatele a šli pracovat do družstev; a nejsou také ojedinělé případy, že malí obchod-

níci nechali svého obchůdku a našli si svoji existenci u družstevního hnutí. Kdo jen trochu přečte si statistiky o družstevním hnutí, pozná, že nelze jen tak tvrditi, že připravuje lidi o existence. Snad na družstevní hnutí jsou nakvašeni obchodníci, ale jsou tisíce a tisíce, jimž družstevní hnutí dalo existenci. Družstevní podniky jsou svojí povahou nuceny zacházeti se svými zaměstnanci lépe, než podnikatel soukromý. Jest málo případů, že by družstevní zaměstnanci musili vymáhati svoje požadavky tak tvrdě, jako zaměstnanci soukromých podniků. Neříkám, že zaměstnanci družstev se mají skvěle. Družstevní hnutí se bude musit hodně činiti, aby našlo správný poměr ke svým zaměstnancům. Ale bylo by ne-správně líčiti družstevní hnutí jako metlu, která připravuje lidi o existenci. Dává lidem jinou formu práce.

V. G.

Lidé a stroje

Je tomu pětadvacet let, co ing. Kašpar letěl — 12. května 1911 — z Pardubic do Prahy. Byl to první český dálkový let. Není to nějaké důležité datum ve vývoji světového letectví, ale pro nás má svůj význam. Není potřebí se dovolávat pamětníků starých časů, aby se rozpomínali na tyto počátky českého letectví. Nejsou to právě staří lidé, kteří jako studenti se vypravili hezký kousek pěšky, aby viděli, jak letadlo se vznese kousek nad zemí. Můžeme tu velmi dobře si uvědomiti, jak během pětadvaceti let vypselo letectví. Jest dnes dosti běžným dopravním prostředkem; jest tím prvkem, který vtiskuje čím dále tím více hlavní rysy válce; aeroplany dovedou překlenouti oceány, dovedou se celé dlouhé dny udržeti nad zemí. Je to jedna z ukázek netušeného pokroku technického.

A pokrok společnosti v té době? Nečteme o zemích, které se vracejí do středověku? Politických změn prodělal svět a prodělala Evropa v těch dvaceti pěti letech velmi mnoho, zejména v druhé polovici tohoto čtvrtstoletí. Ale ne všechny změny byly k lepšímu, a mnohé, které znamenaly pokrok, byly smazány vývojem nazpět. Lidé velkou část sociálních a hospodářských zmatků svádějí na stroje. Ve strojích to není. Linie technického vývoje a pokroku jde stále nahoru. Ale lidský, společenský vývoj, zřízení sociální, hospodářské i politické často nejdou vůbec nahoru, nýbrž klesají. Technický pokrok nemá viny na dnešní krizi. Společnost lidská nedovede upravovati svoje zřízení a svoje instituce sociální tak rychle, aby mohla vstřebat, využít všech výhod, které by jí mohl dáti technický pokrok. Technika jde stále kupředu. V politice se tu a tam mluví o tom, že jednotlivé státy se vracejí do středověku. I ty státy, které mají dobré místo ve vývoji technickém.

V. G.

politika

Stanislav Yester:

Špionážní souboj

Dobré zprávy nahrazují zálohy

Kdo ví, jak se píší vojenské operační rozkazy, chápe význam zpráv o tom, co se děje u nepřítel. Každý rozkaz je dílo logicky pevně skloubené. Nejprve se v něm hovoří o úkolu, který jsme od vyššího velení dostali, následuje, co víme o nepříteli (kde se nalézá, kolik ho je a co zamýšlí) a jak si stojíme sami. S ohledem na situaci u nepřítel a u nás se rozhodujeme, jak úkol provedeme. Způsobu provedení se říká manév r. Náš manév r tedy závisí především na tom, co víme o nepříteli.

Čím máme podrobnější zprávy o tom, kde je nepřítel, kolik ho je a co zamýšlí, tím přesněji můžeme připravit proti němu svůj manév r, tím více sil můžeme mu věnovat a tím bezpečněji můžeme prokalkulovat výsledek operace. Kdo nemá zprávy, kde je nepřítel, kolik ho je a co zamýšlí, musí postupovat velmi opatrně. To znamená, že při nedostatku zpráv o nepříteli vždy v našem manévru možnosti defensivní do- minují nad ofensivními. Jakmile v manévru musíme stále

dbát bitevních vlastností terénu, znamená to, že taktika od samého počátku ovlivňuje náš manévr na účet operace. Ví-li třeba jen, že mezi mnou a nepřítelem je prostor 100 km, že nepřítel nemá rychlých jednotek, které by tento prostor projely během dne, mohu prvý den pochodovat a dbát terénu jen jako problému komunikačního. Teprve druhý den musím se začít dívat na terén jako na bitevní pole a na svou postupovou sestavu jako na sestavu pro zahájení bitvy.

Zde poslouží přirovnání. Dvacet farmářských rodin, bydlících na ploše několika čtverečních kilometrů, se dovědělo, že na jejich sídliště chystá se skupina lupičů ze západu. Kde nyní lupiči jsou, kolik jich je a kterou farmu hodlají nejprve vyloupit, to se neví. Ze západu vedou do kolonie čtyři cesty, po kterých mohou lupiči přijít; na těchto cestách, nejbližší k západu, je 8 farem. V první řadě je tedy třeba chránit všech 8 farem. Těch 20 rodin může postavit do pole 100 ozbrojených mužů. Na jednu ohroženou farmu přijde 12 mužů. Poněvadž lupiči mohou přijít jen po 4 cestách, bude lepší se dvou farem při každé cestě mužstvo spojit a rozložit na křižovatkách, kde odbočují z hlavní cesty odbočky k farmám. Tak se utvoří 4 skupiny po 25 mužích, které na 4 křižovatkách kryjí 8 farem. Je-li lupičů 50, budou v převaze, poněvadž na každé cestě se jim postaví jen 25 mužů, i když celkem 100 se jich proti nim vypravilo. Těm 50 lupičům za této situace se nesporně podaří vyloupit 2 farmy.

Zcela jinak ovšem bude situace vyhlížet, když farmáři dostanou od svých zvědů zprávu, že lupiči v počtu 60 mužů táboří 50 km od území farmářů, že se rozhodli příští noci postoupit podél nejsevernější silnice do lesa vzdáleného 10 km od dvou západních farem na severním křídle farmářského území. V tom lese prý přechájejí v úkrytu den a následující noci napadnou nejsevernější farmu. Vůdce farmářů se rozhodne největší pozornost věnovat severní cestě. Jakmile se zjistí, že lupiči opravdu se během noci přesunuli do označeného lesa, soustředí svých 100 mužů poblíž severní cesty. V obou ohrožených severních farmách nechá po 10 mužích a s 80 čeká v záloze, aby lupiče rozdrtil na cestě k severní farmě.

Nedostatek zpráv znamená tedy tříštění sil a vyvolává psychosu defensivní, opatrnost a nejistotu. Pochod proti nepříteli bez zpráv podobá se pochodu v mlze a v noci. Chybí mu tempo a průbojnost. Přesné zprávy stupňují rychlost a údernost. Proto mnohem přesnější zprávy potřebuje ten, kdo je ofensivní, než kdo se chce spokojit defensivou. Proto také velcí vojevůdcové přikládali veliký význam získávání zpráv o nepříteli. Největší dobyvatelé měli také nejlepší zpravodajskou službu. Nejznamenitější výzvědnou službu měli Mongolové, kteří k ní používali hlavně kupců. Džingis Chán, než vpadl do choresmské říše (perské), nejprve dlouhá léta ji studoval všestranně pomocí zvědů.

Zpravodajská bitva

Moderní vojenští teoretikové tvrdí, že v budoucí válce výsledek bitev pozemních je závislý na výsledku bitvy vzdušné. Úkolem letectva v příští válce bude krytí mobilisace a nástupu pozemních sil proti útoku ze vzduchu. Při tom dojde, ještě než pozemní armády budou proti sobě připraveny, k letecké bitvě. Ta strana, která podlehne v letecké bitvě, bude patrně velmi těžce dávat dohromady své pozemní síly. Z toho plyne, že na výsledku letecké bitvy velmi závisí příprava a výsledek operací pozemních. Ale před bitvou leteckou je třeba vyhrát ještě jednu bitvu, a to je bitva zpravodajská, která stále trvá za míru, ale která vyvrcholuje v poslední chvíli před vzplanutím války. Každý dobyvatel, než vpadne s vojsky do sousední země, posílá tam před armádou

plní svou armádu výzvědačů. Je na příklad vyloučeno, aby u nás byl zadržen výzvědač mexický. Poněvadž nehrozí válka Mexika s Československem, nemá Mexiko u nás své zpravodaje.

Každý dobyvatel potřebuje podrobné zprávy o silách a obranných opatřeních své oběti před válkou a hlavně z a v á l k y. Aby jeho úmysly a síly byly utajeny, činí o p a t ř e n í p r o t i v y z v í d á n í z e s t r a n y o h r o ž e n ý c h. P o d a ř í - l i s e o h r o ž e n é m u s t á t u z í s k a t v č a s z p r á v y o ú m y s l e c h h l t a v é h o s o u s e d a, p o d a ř í - l i s e m u s c h y t a t a n e b o u č i n i t n e š k o d n ý m i j e h o z v ě d y v á l e č n é a o k l a m a t z v ě d y m í r o v é, p a k d o b y v a t e l p r o h r á l z p r a v o d a j s k o u b i t v u a t í m s n a d i v ý h o d n é p o d m í n k y p r o z a h á j e n í v á l k y.

Výbornou zpravodajskou službu v nové době měli Napoleon I. a Bismarck. Velmi průměrnou zpravodajskou službu měli před světovou válkou Němci a Rakušané. Tím si na př. vysvětlíme, že do poslední chvíle nevěděli, jak se zachová Anglie, a že po zahájení války neměli vůbec zprávy z Anglie a o anglické armádě, vysazené na evropské pevnině. Nevěděli také, jak se zachová Japonsko. Němci v předvečer světové války prohráli zpravodajskou bitvu. Potřel je Angličané, kterým se podařilo vniknout do německé zpravodajské organizace jak v Anglii, tak v anglických koloniích. To Angličanům v míru umožnilo Němce zásobovat velmi pravděpodobnými, ale klamnými zprávami a za války celou německou výzvědnou síť učinit neškodnou. Němci dostávali zprávy o rozporech v názoru na Německo mezi členy anglické vlády, o nepokojích v koloniích, o velmi dobré půdě pro panislamskou ideu a svatou válku mohamedánů proti Angličanům. Tyto zprávy vyráběla velmi obratně anglická zpravodajská služba. Zpráva z Londýna byla potvrzena Němcům zprávou z Kalkuty nebo Afganistanu. Ale všechny byly vyrobeny v ústřední anglické Intelligence Service, jak se nazývá anglická zpravodajská služba.

V letech 1866 a 1870 Bismarckovi se podařilo v podvečer před oběma válkami vyhrát obě bitvy zpravodajské pomocí svého znamenitého pomocníka Dra Stiebera. Maršál Moltke montoval oba plány k těmto válkám na základě přesných zpráv. Hlavně byl pruský hlavní štáb znamenitě orientován o opatřeních rakouského velení r. 1866.

Také Napoleon nešetřil na zpravodajské službě. Hlavním prostředkem jeho operačních překvapení bylo, že nesvolával žádných válečných porad, že do poslední chvíle své rozhodnutí si ponechával pro sebe a dovedl vždy nějakým obratným způsobem nepřítele přivést na sceně. Při tom měl vždy nejpřesnější zprávy o jeho úmyslech. Velmi často dával ordonančním důstojníkům písemné rozkazy, aby je doručili do místa, o němž věděl, že je už v rukách nepřítele. Když poznal, že jeho trik je prohlédnut, dával těmto důstojníkům p r a v é rozkazy, poněvadž byl přesvědčen, že nepřítel jim neuvěří. Jeho znamenitý zpravodajský pomocník Schulmeister r. 1805 přivedl rakouského generalisima Macka z míry příjemnými zprávami o Napoleonově ústupu, o postupu anglické armády a o revoluci v Paříži. Zatím Napoleon Macka u Ulmu obklíčil. Napoleon i Bismarck dovedli vyhrávat zpravodajské bitvy v předvečer války. Proto jejich vpády šly najisto, neplýtvalo se v nich silami.

To, co provedl Schulmeister r. 1805 generálu Mackovi, provedli v r. 1914 v srpnu Angličané německému velení. Jejich agenti rozšířili v Belgii zprávy, že Angličané chystají se vylodit na belgickém pobřeží velkou armádu, která by společně s belgickou vpadla do severního boku německé fronty, spěchající k Marně. Německé velení dalo se svést a vyslalo do Belgie 7. německou armádu z jižního křídla. Její sbory chyběly nakonec v první půli září v bitvě na Marně.

Anglická zpravodajská služba se tedy znamenitě rentovala, když dovedla svými báhorkami vyřadit z rozhodné bitvy na straně nepřítelů několik sborů. Podobným způsobem postupovali v letech 1904/5 Japonci. Rozšiřovali pověsti o chystaných případech železnice v týlu ruské fronty v Mandžusku a tím přinutili ruské velení k vyřazení velikých záloh na ochranu této trati.

Rozhodná bitva zpravodajská bývá svedena před zahájením války, ale ve válce se na tomto poli bojuje dál. Je dobré, když za války k převaze pozemní a vzdušné se připojí převaha zpravodajská. Pak je vítězství zajištěno za nejmenších obětí a v nejkratším čase.

Organisace výzvědné služby.

Čím větší je pravděpodobnost války mezi dvěma státy, tím urputnější je mezi nimi uprostřed míru boj zpravodajský. Vyzvědačská armáda, vyslaná na cizí území, představuje neviditelný předvoj.

Tento předvoj, jak už jsme naznačili, má několik úkolů. V první řadě má zjistit, jaké síly může nepřátelský stát za války postavit do pole, jaké čeká spojence a jak s těmi silami chce operovat. Dále je třeba už v míru organisovat sledování nepřátelské země během chystané války. Nestačí zprávy získat. Stejně významné je včas a bezpečně je doručit. Zastaralá zpráva — žádná zpráva. Dověděl-li se agent vyzvědač, že Němci 28. března zahájí ofenzivu na západní frontě a tuto zprávu dostalo anglické velení 29. března, byla jeho námaha marná.

Se zpravodajskou službou je to jako s každou jinou moderní zbraní: kvalita nestačí, musí být násobena množstvím. Ze 100 granátů vystřelených na zákop jen jeden dopadne přímo do zákopu i při nejpřesnějším míření. Podobně je to se zpravodajskou službou. Ze sta velmi dobrých pracovníků snad jediný se dostane k cíli. Může ovšem náhoda způsobit, že dělostřelectvo prvou ranou zasáhne nepřátelský zákop, ale s touto náhodou se nedá počítat, na té se nemůže budovat organisovaná dělostřelecká příprava. Na této náhodě nemůže budovat organisovaná práce zpravodajská.

Moderní zpravodajská služba je ve znamení kvalitní masy jako všechna dnešní válečná opatření. Zde se může uplatnit jako kalkulační činitel dobře počet pravděpodobnosti. Při tom se dbá, jak ukazují cizí zpravodajské služby, největší specialisace.

Řekli jsme, že je třeba sbírat zprávy v míru a ve válce. To nemohou provádět stejní lidé. Velmi často se stává, že cizí zpravodajská služba zjistila nepřátelského agenta. Nechá jej pracovat, nejvýš mu práci znesnadňuje tím, že oběti buď odstraňuje z jeho dosahu nebo včas varuje, ale zatčení si ponechává až pro první dny mobilizační. Vychází totiž ze zásady: lépe mít na vlastním území vyzvědače, o nichž víme, než vyzvědače neznámé. Jakmile jsou zatčeni známí vyzvědači, lze očekávat, že v dohledné době budou nahrazeni vyzvědači neznámými. Kontrolou vyzvědačovy korespondence se na příklad pozná, co už nepřátelská výzvědná služba ví a co se snaží dovědět. Anglická služba, jakmile zjistila nepřátelského vyzvědače, chovala ho jako v bavlnce a hlavně dbala, aby nebyl odhalen anglickou policií. Když se mu policie dostala na stopu, dovedla jej varovat a dokonce ukrýt.

Evidence cizích vyzvědačů pracujících v míru není však ještě zárukou, že jejich pochyťáním v prvních mobilizačních dnech se zabrání vyzvědačství během války. Ti členové zpravodajské armády, kteří mají pracovat za války, se do mírového vyzvědačství pravidelně nepletou. Ti se zabývají nějakým nevinným zaměstnáním. Jejich přísné pozorování v míru

je skoro bezvýsledné. Zpravidla jsou to příslušníci neutrálních států buď praví nebo domnělí. Je to zařízeno také tak, aby síť vyzvědačů určených pro práci za války nebyla jediným zásahem protřena. Je tu prostě několik garnitur, jež tvoří zálohy. Tak jako během práce mírových vyzvědačů chovali se nevině vyzvědači váleční, tak se za práce prvního sledu vyzvědačů válečných chová nevině sled druhý a po případech třetí a čtvrtý. Ve zpravodajské službě jsou rozhodujícími zálohy. Kdo má větší, ten vítězí. V každém případě však zálohy kvalitní.

Kvalita zpravodajů.

Mluvili jsme o výzvědné armádě. Jsou tu obdoby s armádou řadovou ve stejnokroji. Dokud zpravodajská služba byla odkázána na žoldnéře, tedy lidi, kteří pracovali jako vyzvědači za plat, byla na tom podobně jako armády starých monarchií, kde sloužil jako žoldněr kde kdo, většinou společenské odpadky. Morální hodnota žoldnéře internacionála nebyla valná. Jeho poslušnost byla docilována zvířecky přísnou kázní. Proto také zpravodajské služby, budované na dobrodružích a pochybných individuích, nemají úspěchu, a tam, kde se nějaký objeví, je to za cenu vlastního poškození, poněvadž 80% profesionálních agentů vyzvědačů pracuje obyčejně pro obě strany.

Zpravodajská služba nabyla kvality, jakmile její řady se začaly doplňovat lidmi státu oddanými, občany výtečných kvalit charakterových. V tom směru prvenství má a měla zpravodajská služba anglická. O tom se může přesvědčit čtenář Kiplingových povídek z Indie. Kdo viděl film „Tři bengálští jezdcí“, poznal morální hodnotu anglické zpravodajské služby. Je třeba zvědět, co zamýšlí nespolehlivý domorodý kmen v sousedství. Kdyby zprávy hledal velitel pluku jiné velmoci, poslal by nějakého domorodce, ale v anglickém pluku provede tuto úlohu v přestrojení důstojník. Zahyne při tom, ale to je služba Anglii stejně čestná jako služba v poli. Francouzská šlechta před velikou revolucí se vyražďovala v soubojích. Anglická šlechta, chtěla-li už vyzývat smrt a přitom jí pohrdat, pěstovala pro stát sport mnohem účelnější než souboje: vstupovala do Intelligence Service. Tam umírala bez veřejné slávy.

Nikde tak nerozhoduje morální kvalita jako ve zpravodajské službě. Zpravodajskou rozhodnou bitvu před vzplanutím války vyhrává ta strana, jež má morálně kvalitnější čety. Znamená to mnoho pro bezpečnost státu, čteme-li prohlášení anglického odpovědného činitele, že během světové války se nevyskytl případ, že by Angličan zradil svou zemi. Takový stát má nejen výbornou armádu polní, loďstvo i lektectvo, nýbrž i výbornou armádu zpravodajskou a co je hlavní: takový stát je velmi odolný proti nepřátelské službě zpravodajské. Anglický občan, který se dal do služeb Intelligence Service, je přesvědčen, že nebude svým státem opuštěn v těžké hodině. Anglie se nikdy nerozpakovala k vůli bezpečnosti jednotlivých občanů podniknout nejnákladnější válečné výpravy. Urážku anglického konsula habešským negusem Theodorem oplácí Anglie velikou trestnou výpravou, která skončila r. 1867 obsazením Magdaly a odvezením následníka habešského trůnu do Anglie. Vzpomeňme jen, jak Anglie energicky zakročila před několika lety v SSSR, když tam chtěli uspořádat monstrproces s anglickými inženýry, obviněnými z vyzvědačství ve prospěch Anglie. SSSR tyto obviněné propustil bez procesu.

Morální skvělé kvality zpravodajské armády by neznamaly mnoho, kdyby v čele neměla také kvalitní vedení. Nic není zhoubnější, jako když zpravodajskou službu

vedou osoby s malým rozhledem, s úzkým obzorem politickým, hospodářským a vojenským, když nedovedou zjednodušovat a logicky konstruovat, když jim chybí onen šestý smysl předtuchy a citu. Pravý ředitel zpravodajské služby musí být svého druhu fenomen. Má se podobat onomu fyziologu, který dovedl z jediné kosti dokonstruovat správně celou kostru vyhynulého zvířete. Zpravodajský živnostník, kterému chybí smysl pro předtuchu skutečnosti, musí mít totiž celou kostru, aby se odvážil uhádnout tvar posledního článku obratlí.

Zpravodajská služba nesmí být těžkopádná. I zde pracuje se podle zásad válečných: soustředit převahu prostředků v rozhodném místě a v rozhodném okamžiku. Basil Thompson, šéf boje proti špionáži v Anglii za války světové, říká: „Umění opatřovati si zprávy záleží hlavně v tom, že si umíme z í s k a t p ř á t e l e (ne koupit vyzvědače) ve všech vrstvách lidské společnosti a v tolika zemích, jak jen možno.“ Pravá zpravodajská služba musí hledět co nejdříve vystačit legálními prostředky. Když se žurnalista doví při partii tenisu obsah důvěrné diplomatické noty, není ještě vyzvědačem. Jít za prostými zprávami podzemní cestou tajné služby, svědčí o zpravodajské těžkopádnosti a nehospodárnosti. Rovněž na špatných základech je postavena zpravodajská služba, když ji každá papírová onuce opatřená razítkem „Důvěrné“ nebo „Tajné“ přivádí do stavu opiové blaženosti. Basil Thompson říká: „Aby mohl být vyzvědač v nepřátelské zemi užitečný, musí tam zastávat vysoké postavení.“

Zpravodajský předvoj, který je vyslán do nepřátelské země, má získávat přátele ve všech vrstvách tamního obyvatelstva, aby byl dobře orientován o poměrech, a hlavní úsilí musí vynaložit na získání spolupracovníků v oněch ústředích, která přímo nebo nepřímo připravují válku.

Ten, kdo se chce chránit proti tomuto nepřátelskému předvoji zpravodajskému, musí hledět především, jak to dělají Angličané, aby vnikli do nepřátelské zpravodajské sítě. Musí dále svá ústředí pečlivě chránit, že zvláště opatrně vybírá ty, kdož přicházejí ve styk s důvěrnými opatřeními pro obranu státu. Opatrnost ve státních věcech je součástí anglické veřejné výchovy. V Anglii není možné, aby si úředník nebo gážista pořizoval beztretně kopie státních důvěrných listin pro svou potřebu polemickou nebo memoirovou, není možné, aby se takové spisy povalovaly po domácnostech vynikajících úředníků. Na to jsou nemilosrdné tresty.

Boj proti vyzvědačství představuje v první řadě boj proti úřední nedbalosti, breptavosti, proti zbytečnému rozšiřování důvěrných skutečností třeba mezi lidmi celkem důvěryhodnými. Bismarck, když sjednával s Ruskem smlouvu o zvrátném zajištění, napsal oba její čístopisy vlastnoručně, aby nebylo třetí osoby zasvěcené. Se skutečnostmi, které třeba zachovat v tajnosti v zájmu státní bezpečnosti, musí se zacházet co nejopatrněji. Jsou případy, že někdo za nic na světě by neprozradil na svého známého, že je svobodným zednářem, ale při tom veřejně v hospodě vykládá o obsahu posledního důvěrného jednání ministerské rady, který četl neb viděl v protokole.

Nepřátelská zpravodajská armáda ocitne se před neprostupnou hradbou, jakmile vnikla do země, kde inteligence je morálně velmi kvalitní. Proti vyzvědačství nestačí bojovat těžkými tresty. Tu je třeba provádět včas preventivní opatření a ta spočívají v tom, že se mezi inteligencí na odpovědných místech dbá přísné morální hygieny.

Dovedeme-li získat o nepříteli dobré zprávy, spoříme vlastními silami, ale umožňujeme-li vlastní neopatrnost, leda-bylostí a nepořádností, aby nepřítel získal dobré zprávy o nás,

ničíme samy sebe, poněvadž mu ukazujeme cesty, jak má udeřit, aby nás zasáhl třeba malými silami na nejzranitelnějším místě. Boj s nepřátelským vyzvědačstvím až před soudním tribunálem — to je nejposlednější instance. V první řadě je třeba vysoko morálně pozvednout inteligenci, sloužící přímo nebo nepřímo státu. To znamená v první řadě ukójit základní životní potřeby kulturního člověka. Anglie velmi spoří veřejnými počtami a vyznamenáními, ale za to je štedrá v ukojování hmotných potřeb svých úředníků a vojáků. Anglický inteligent může snášet bídu ze sportu a ve službě Intelligence Service třeba několik let, ale stát brání tomu, aby bída byla životním údělem anglické inteligence, která slouží státu. Ví proč.

Ale ani nejlepší hmotné zajištění nepomáhá, není-li tu dobrá výchova, jakou poskytují anglické internáty a anglické dobré rodiny. Boj s vyzvědačstvím je v první řadě bojem s komplexem méněcennosti ve vlastní inteligenci a ve vlastním národě. Kde se z celého národa podařilo vychovat gentlemany, tam se plevel vyzvědačství neusadí, poněvadž celý národ představuje skálu bez trhlin.

národní hospodář

V. Borin:

Chléb náš vezdejší za cara a sovětů

Ultrafiálové paprsky — a výsledek.

Pokrok zemědělské výroby je závislý na stupni průmyslového rozvoje země. Čím průmyslovější stát, tím intensivnější zemědělské hospodářství. A naopak, čím agrárnější stát, tím zaostalejší zemědělství. Průmysl vytváří stále širší a širší trh pro zemědělské produkty a současně tvoří z celého zemědělství trh svých výrobků, hospodářských strojů, umělých hnojiv a jiných prostředků zvyšujících neustále výrobnost zemědělské práce. Tento proces byl vyvolán kapitalistickou formou společenského hospodářství a je nezbytně podroben všem rozporům vyplývajícím z této formy. Konkrétně v našich poměrech řečeno je stupeň pokroku zemědělské výroby závislým na stupni kapitalistického vývoje země. Tento fakt je tak jasný a zřejmý, že nepotřebuje dalších výkladů. Prakticky stačí srovnat intensivnost zemědělské výroby kapitalisticky rozvitých a průmyslových Čech třeba s agrárním Polskem. Bohužel nejelementárnější pravdy bývají mnohdy nezbadatelným tajemstvím u lidí informujících často v dobré vůli veřejnost.

V Praze vychází kritická a informativní revue „Praha—Moskva“, dříve „Země sovětů“. Jejím úkolem je informovat naši veřejnost všestranně o rozvoji Sovětského svazu. Redakci vede Karel Teige, známý nekompromisní, marxistický kritik. V 2. čísle této revue čteme o sovětské výstavbě a jejím vědeckém plánu. Zemědělství jsou v této obsáhlé stati věnovány tyto řádky:

„V organizaci a technice sovětské zemědělské produkce uplatňují se rovněž vědecké zásady plánovitého a racionálního hospodaření. Pole jsou zcelena ve veliké, společně obdělávané celky. Zemědělské úkony jsou specialisovány měrou jinde neobvyklou. Obdělávání půdy, orbu, osev i sklizeň, převzaly masíno-tractorové stanice, které obsluhují celé rayony. Kombajn stává se v SSSR tak obvyklým hospodář-

ským strojem, jako je u nás parní mlátička. Chov skotu je z největší části soustředěn ve zvláštních dobytčích farmách. Jsou pěstovány a vytvářeny nové obilní druhy, které rychle zrají a které se hodí zejména pro severní kraje s drsným podnebím. Několikavteřinové působení ultrafialových paprsků urychlí zrání zrna o celé měsíce. Elektrickým zahříváním a ozařováním ve sklenicích lze získat v zimě zralá rajská jablka a jiné druhy zelenin. Ovocné stromy se kříží tak, aby vznikly otužilé druhy, schopné nést ovoce i v krajích na pobřeží Bílého moře. S úspěchem setkali se pokusy pěstovat bavlnu v Evropě, totiž na území ukrajinském, kde se dříve na pěstování bavlny nikdy nepomýšlelo.“

Tohle je velmi krásné, ba úžasné. No, totéž čteme v různých obměnách a v článcích kritických i nekritických již deset let. Člověk má takový dojem, že mužik-bědnáček, který ještě včera neznal ani pluh, pustí dneska na pole housenkovitý traktor, zaseje to aeroplánem, pokropí nemnóžko ultrafialovými paprsky a už mu kombajn hrne nevidanou a neslychanou úrodu přímo do sila. A když si člověk takto informovaný přečte náhodou sovětskou „Pravdu“, třeba ze dne 6. května t. r., dočte se tam v otevřeném listě kolchozníků saratovského kraje, že slibují soudruhovi Stalínovi zvýšit výnos obilí po ha na 8, slovy osm metráků. Jdeme-li po této podivuhodné věci dále, přečteme si třeba řeč Molotova, která byla letos vydána nakladatelstvím strany pod názvem „Plan i naši zadači“, a zjistíme zde, že sovětská vláda stanoví pro letošní rok všeobecně dostihnout výnos obilí po ha 8—10 q. A kdo má trochu ponětí o zemědělské výrobě, ví, že pětiletý průměr výnosu v Československu (tedy včetně dost zaostalého Slovenska a velmi zaostalé Podkarpatské Rusi) činí 17.6 q obilí po ha. Kdyby měl náš zemědělec pracující individuálně bez traktorů a kombajnů nehledě již na ultrafialové paprsky a elektrické zahřívání klidit po ha 8 q obilí, musel by do třech let zkrachovat a šel by žebrotou. Rok 1934 byl u nás velmi neúrodný, sucha ničila osení, průměr sklizně činil všeho všudy 15 q obilí po ha.

Co s těmito fakty? Mluví proti sovětskému, kolektivnímu hospodářství v zemědělství? Naprosto ne. Mluví jen proti kancelářské zanedbanosti sovětské propagandy, mluví proti hloupému a zbytečnému desorientování veřejnosti z těch míst, odkud by měla být informována. Nutno si objasnit problém od základu.

J a k t o b y l o .

Carské Rusko nebylo kapitalisticky rozvitou zemí, proto nemohlo být ani agrárně pokročilou. V zemi čítající 160 milionů zaměstnával průmysl před válkou 2 miliony dělníků. V téže době průmysl Německa, čítajícího 60 milionů obyvatel, zaměstnával 8 milionů dělníků. Tím byl určen stupeň rozvoje ruského zemědělství, kde jinak jsou všechny objektivní podmínky pro zemědělství, půda většinou v rovinách, bez kamení, úrodná. Přes 130 milionů obyvatel carského Ruska žilo na venkově, bylo odkázáno na půdu. Vlastnické poměry ukazují jasně na polofeudální charakter země se všemi přežitky minulých století. Několik tisíc statkářů vlastnilo 70 milionů ha zemědělské půdy, stamilionový dav venkovského obyvatelstva 137 milionů ha. Z toho kol 50 milionů ha vlastnili kulaci, sedláci hospodařící jakž takž progresivně s použitím námezdné síly. Teprve zbytek připadal na malé a střední rolníky. Přes 50 milionů venkovského obyvatelstva tvořili batraci a bědnáci, t. j. bezzemci a malorolníci, kteří neměli buď vůbec žádnou půdu,

anebo jen tak málo, že nestačila k nejnужnější obživě rodiny majitele. Právě tento počet venkovské chudiny ukazuje nízký stupeň kapitalistického rozvoje carského Ruska. Neboť vlivem kapitalismu v zemědělství jsou jednak drobená feudální latifundia, proletarizována část venkovského obyvatelstva, které však nalézá obživu v kvapně rostoucím průmyslu a posléze je zintenzivňováno zemědělství v celku a proměňováno naturální hospodářství v tržní. V carském Rusku padesátimilionová armáda batraků a bědnáků sevřená jednak feudálním velkostatkem a za druhé kapitalisticky se vyvíjejícím kulakem neměla východiska z této situace, nemohla být odčerpána slabě vyvinutým průmyslem a propadala bezmezně a bezvýhodně venkovské bídě. Ruský velkostatek byl jen zčásti kapitalistickým, t. j. progresivně hospodařícím. Z větší části zůstal feudálním se všemi znaky zaostalosti tohoto období. Charakteristickým znakem této zaostalosti byla ruská izdolština, pronájem velkostatkářské půdy za část úrody. Feudální velkostatkář neobdělával půdu kapitalisticky, strojově, pokročile, pro něho bylo pohodlnější pronajímat zem venkovské chudině za naturální plat 10 až 50 procent z úrody. Venkovská chudina hnaná k tomuto způsobu hospodářství bezvýhodnou bídou mohla obdělávat pole jen nejprimitivněji, poněvadž v jejich existenčních podmínkách nebyla možnou nejmenší hospodářská investice. Sociálně tvořila tato masa reservoár příští revoluce.

Z těchto důvodů ruské zemědělství v celku při nejlepších objektivních podmínkách nemohlo být jiným, než nejzaostalejším v Evropě. Přes 3 miliony samostatných hospodářství nemělo ani koně, což při ruských vzdálenostech je mnohem vážnější otázka, než u nás. Malorolníci neměli z valné části ani pluh a orali dřevěnými sochory. O umělých hnojivech, ba o hnojení půdy vůbec nemohlo být ani řeči. Podle statistiky z roku 1913 připadal jeden secí stroj na 70 hospodářství. (V Čechách na 5 hospodářství.) Příznačným znakem zemědělské produkce je chov skotu a vepřového dobytka. Srovnáme-li předválečné Rusko s nynějším územím republiky československé dostaneme tato čísla: Na 100 ha zemědělské půdy připadalo u nás 55.5 kusů skotu, v Rusku 28.4. Vepřového dobytka u nás 30 kusů, v Rusku 10. Výnos obilí po ha se pohyboval v Rusku od 5—8 q, zatím co u nás dostihl již výše 12—16 q. Prostě ruské zemědělství do války bylo asi na tom stupni vývoje, na jakém se nalézalo naše asi v padesátých letech minulého století. U nás byl jeho pokrok hnán rozvojem kapitalismu, průmyslu, u nás již třetí generace rolníků hospodaří v podmínkách tohoto rozvoje, má osmdesátileté zkušenosti stupňované stále novými a novými poznatky. Náš rolník je mistrem zemědělské výroby, zatím co sovětský rolník se stal v jiných podmínkách teprve učněm této výroby.

Agrární země znamená nejenom zaostalé zemědělství, nýbrž i všeobecnou zaostalost, nízkou životní úroveň obyvatelstva. V dělnických mzdách před válkou vidíme tentýž zjev, jako dnes: Veliké rozpětí. Kvalifikovaný dělník v ruském kovoprůmyslu vydělával až 3.25 rublů denně, t. j. 8.22 předválečných rakouských korun. Ale pomocní dělníci na venkově pracovali s celou rodinou za 8 rublů (20 k) měsíčně. Pomocní dělníci a malorolníci tvořili nesmírnou masu veliké ruské bídy. Ruský venkov byl jevištěm neustálých rolnických bouří, tradice Štěnka Razina a Pugačeva žila zde nepřetržitě. Počátkem našeho sto-

letí vzplály opět skoro v celém evropském Rusku rolnické bouře a hořely statkářské dvorce. Proti feudálnímu velkostatku šel celý venkov jednotně, neboť velkostatek vykořisťoval nejenom chudinu, ale překážel v kapitalistickém rozvoji též kulakovi. V srpnu roku 1901 psal jeden statkář z Voroněžské gubernie: „U nás je ve vzduchu něco zlověstného, denně je vidět na obzoru požár; po zemi se plouží krvavá mlha, těžko se dýchá i žije, zrovna jako před bouří. Sedlák zachmuřeně mlčí a promluví-li, jde člověku mráz po zádech.“ Carská vláda znala jediný prostředek na neposlušné sedláky: Kozáky a zmrskat nahajkami, jinak s muzikem nepořídíš, poněvadž je nevědomý a krutý. Na jihu dělal tehdy klid a pořádek kníže Obolenský. Za povinné účasti celé obce museli se nejváženější mužici vysvléci do naha, a kníže soudil: „Tak, lotří, třicet ran nahajkou za loupeže a ještě třicet pro každého ode mne.“ Selské bouře trvajících až do roku 1903 nebyly organisovány žádnou stranou, ruští bolševici teprve toho roku právě vznikli.

Lenin a agrární otázka.

Z předválečných předáků marxismu jediný Lenin dokonale ovládal agrární otázku v celku a v jejích ruských zvláštnostech. Tím byla jeho strana předurčena k dobytí moci v Rusku. On jediný ze všech věděl, že dobytí moc v Rusku a udržet se při moci znamená především rozdat velkostatkářskou půdu bez náhrady a s celým inventářem venkovské chudiny, rolníkům. Když mu eseri vytýkali, že tohle není žádný marxismus, nýbrž jim ukradený program, odpověděl: „Klobouk dolů před takovým programem. Vy jste ho měli, my ho provedli.“

Hospodářsky nebylo rozdělení velkostatkářské půdy žádným pokrokem, poněvadž i ty velkostatky, které dříve hospodařily intensivně, kapitalisticky přešly nyní do vlastnictví a nejprimitivnějšího obhospodařování ruského rolníka. A k dalšímu ztížení hospodářského vývoje přišla tři léta strašné, ničivé občanské války. Po této válce skýtá bývalé Rusko, nyní Sovětský svaz, bezútěšný obraz. Slabě rozvinutá průmyslová výroba klesla na 18 procent předválečného stavu. Ústala téměř docela. Zničení průmyslové výroby muselo mít odraz v zemědělské produkci. Nedostatečná produkce primitivního ruského zemědělství klesla po občanské válce na 50 procent předválečného stavu. To znamenalo chronický hlad v městech a bídná vegetace venkova. Tak začínal Sovětský svaz roku 1922. Osevní plocha klesla ze 120 milionů ha v roce 1913 na 86 mil. ha. Avšak sklizeň obilí z 992 milionů q na 414 mil. q. Výnos obilí po ha klesl proti předválečné době s 8.3 na 4.8 q. Hůře již být nemohlo. Lenin rychle přechází od válečného komunismu k NEPu (nová ekonomická politika), kterou dává rolníkovi možnost kapitalistického rozvoje při zespolečněním velkopřůmyslu, lépe řečeno troskách velkopřůmyslu. Vysvětluje, že politika válečného komunismu byla jim vnucena jakožto hospodářství v obležené pevnosti. A přechod k NEPu je nutný, aby nezahynul. V posledním roce NEPu vzrostla produkce obilí na 728 q ročně, tedy zdaleka ještě ne na předválečnou úroveň, ale během první pětiletky roku 1932 opět na 698 q.

Stalin.

Pokrok zemědělské výroby je závislým na stupni průmyslového vývoje země. Sověty do roku 1928 re-

konstruovaly průmysl bývalého Ruska, zničený občanskou válkou. Ale bývalé Rusko bylo průmyslově velmi zaostalou zemí, a po rekonstrukci tohoto průmyslu zůstával průmyslově zaostalým též Sovětský svaz. A nemohl, pochopitelně, rozvíjeti též zemědělskou výrobu. V této situaci odhodlává se Stalin, který mezi tím dobyl vedení strany i země, k neméně odvážnému kroku, než byla říjnová revoluce. Tímto krokem je první pětiletky. Znamenalo to napnout všechny síly národa a překonat podle plánu v pěti letech základní nedostatky sovětského průmyslu. Překonat za cenu všech obětí, vybudovat v pěti letech tolik těžkého průmyslu, aby stačil zásobovat zemědělství traktory, hospodářskými stroji, umělým hnojivem. Vybudovat předpoklady rozvoje zemědělské výroby a blahobytu národů Sovětského svazu i za cenu nejtěžší přechodné bídy. Dalším motivem tohoto rozhodnutí byla zahraniční situace, osamocení jediného socialistického státu na světě a možnost války proti němu, na kterou musí být rozhodně lépe připraven než je. Závody vyrábějící traktory mohou ve válce vyrábět tanky a letadla, průmysl umělých hnojiv může být průmyslem otravných plynů. Z vnitřních i zahraničních důvodů stal se pětiletký plán industrialisace Sovětského svazu naprostou nezbytností jeho další existence. Stalinova zásluha je v tom, že tuto nezbytnost viděl a provedl železnou pěstí až do konce.

K provedení bylo potřeba nebát se velmi mnoho riskovat a zavést přímo kázeňskou organizaci života. S otázkou industrialisace země a zintensivnění zemědělské výroby souvisela otázka další: Komu budeme ty traktory, hospodářské stroje a umělá hnojiva dodávat? Většina zemědělského obyvatelstva nemůže při plochách, které obhospodařuje, využít technického pokroku, nemá prostředky k zakoupení strojů, budou hospodařiti dál tak primitivně, jako hospodařili. Ovoce industrialisace přijde na vsi k dobru hlavně kulakovi, on poroste, a my zakrátko budeme na vsi v situaci ne lepší, než byla carská vláda. Malí a střední rolníci budou ochuzováni ve prospěch kulaka, který bude hospodařiti strojově, racionálně, většina venkovského obyvatelstva půjde konec konců proti nám, ale kulaka nezískáme, poněvadž následkem zákona o nacionalisaci země nemůže se rozvinout v kapitalistického velkostatkáře, jak by chtěl a podle nakupeného jmění mohl. Proto plán první pětiletky vyvolal nezbytně v život plán kolektivisace celého zemědělství, která by zpřístupnila strojové, racionálnější obhospodařování půdy celému venkovu a převedla ho v celku na vyšší stupeň zemědělského hospodářství. Pro kolektivisaci získala sovětská vláda ihned bezzemky a malé rolníky, kterých zůstalo i po rozdělení statkářské půdy dost, poněvadž obyvatelstvo venkova rostlo a průmysl ho nestačil odčerpat. Pasivně se choval k plánu střední rolník, ale zoufalý odpor vyvinul kulak, který tím ztrácel mnoho, celé své společenské a hospodářské postavení na vsi.

Tak došlo znovu k těžkým hodinám existence Sovětského svazu. Nutno vědět, že po likvidaci velkostatku, z něhož část hospodařila progresivně, byl kulak jediným pokrokovým hospodářem na vsi. 16 milionů q obilí produkovaných 1928 vzorkovými sovchozy nehrály v zemědělské produkci země žádnou roli. Kulak jedině měl na to, aby mohl hospodařiti intensivněji, dodával na trh 38 procent všeho obilí, byl významným producentem masa a tuků. A nyní začal bojovat proti

kolektivisaci hromadným ničením hospodářského inventáře, vybíjením dobytka, sabotáží v kolchozech, zkrátka všemi možnými prostředky. V letech 1930 až 1932 vypadala situace tak, že sověty nepřežijí kulacký odpor. Opět začínala hladová léta občanské války, při tom musela být energie vypjata na industrialisaci země, sověty musely vyvážet potraviny, kterých byl v zemi nedostatek, aby mohly platit zahraniční do-
dávky strojů. Mnozí komunističtí funkcionáři, na nichž ležela celá tíha této gigantické práce, jezdili do Moskvy, zapřísahali, aby se přestalo s kolektivisací, jinak že celý Svaz zahyne. A dostávali chladnou, stalinskou odpověď: „Zpátky do práce, jinak okamžitě zastřelit.“ Mnozí v tom nechali své životy a přemnoží nervy, pětiletka požírala své oběti z řad komunistických funkcionářů zrovna tak, jako občanská válka. Avšak stalinská vůle a pěst zvítězila, bylo provedeno zdánlivě nemožné, pětiletka i kolektivisace ve čtyřech letech.

Je možno už mluvit pravdu.

Následky kulackého odporu v zemědělství nebyly ovšem malé. Jestliže před válkou připadalo na 100 ha zemědělské půdy v Rusku 28.4 kusy skotu, zůstalo roku 1933 pouze 18.4. Počet vepřového dobytka poklesl s 10 na 5.8 kusů. Ve stejné době obnášel počet skotu v Československu 54 a vepřů 48. To znamená třikrát více skotu a osmkrát více vepřového dobytka, nehledě na roční dovoz do Československa. Pochopitelně, že taková zemědělská produkce nedávala možnosti blahobytu všem, ba ani ne dost potravin pro všechny. V té době byl Sovětský svaz terčem soustředěných útoků z celého světa. Pochopitelně, že se bránili agitaci zastírající smysl všeho toho, co se tam dělalo, a vyzvedávající jen strašné obtíže ohromného díla tím, že prostřednictvím komunistického tisku ve světě psali jen o úspěších tohoto díla. Tehdy to bylo nutné, nebylo možno čelit protisovětské agitaci jinak. Ale dnes se již situace změnila, Sovětský svaz již prodělal všechny heroické boje a utrpení za celé lidstvo, má to již všechno za sebou. Dnes je nejenom možno, ale i nutno jasně, otevřeně, bez nejmenšího zastírání faktů hovořit o tom, jakou dráhu již sověty urazily a jakou perspektivu mají před sebou. V tom jsou zkušenosti pro celé lidstvo, a s fakty nutno zacházet seriosně. Avšak rudí ouřadové sovětské propagandy (a to je nejhorší odrůda byrokratizmu) informují svět prostřednictvím buď nevědomých nebo úřadujících lidí v zahraničí tak, jako v nejhorších letech prvé pětiletky. A proto evropský člověk dnes může buď věřit, že sovětský rolník jí doškové střechy, aneb, že kropí ultrafialovými paprsky úrodu. Ale vědět nemůže nic, poněvadž jedna jak druhá strana se poctivě stará, aby nevěděl.

V čem je veliký fakt socialistického hospodářství Sovětského svazu? Je bezesporně ve stoupajícím rozvoji hospodářství, zatím co kapitalisticky rozvitě země buď stagnují anebo upadají v hospodářství. Tento fakt nelze odůvodnit jen potřebou průmyslových výrobků Sovětského svazu, poněvadž to byla technicky zaostalá agrární země. Nelze proto, poněvadž technicky zaostalé agrární země kapitalistického světa stagnují a upadají také. Zde zřejmě hraje prvořadou roli změna hospodářské struktury a ne agrární zaostalost země. Tento fakt je natolik veliký, že ho není třeba dnes uměle

zveličovat. Podle statistik dodávaných nám sovětskými ouřady a polykaných bezmyšlenkovitě našimi levými inteligenty má evropský člověk dojem, že Sovětský svaz je už technicky nejvyspělejší zemí světa. Ve skutečnosti zatím spěje k tomuto cíli. Ve srovnání se San Marinem je technicky úžasně vyspělé i Bulharsko, má více železnic, továren, všeho. Ale prakticky je takové srovnání směšné hračkářství. Letošní produkce automobilů v Sovětském svazu má dělat podle plánu 251.000 kusů. Srovnejme tuto produkci s nejpokročilejšími kapitalistickými zeměmi Evropy. Nemám po ruce jiné údaje, než za rok 1932, tedy v době nejhlubší krise, ale necht. Vidíme, že Anglie produkovala 244.000, Francie 171.000, Německo 50.000 aut. Čili Sovětský svaz dostihl a předstihl v produkci aut nejpokročilejší kapitalistické země Evropy. Ano, jenomže Sovětský svaz má dnes 170 milionů obyvatel, čili tolik, kolik Anglie, Německo, Francie, Československo a Rakousko dohromady. A produkce těchto států činila v době nejhlubší krise kapitalismu 500.000 aut ročně, nehledě na Spojené státy severoamerické, hodně menší Sovětského svazu, které produkují v téže době 1 a půl milionu aut. Tak bychom mohli srovnávat jedno odvětví výroby za druhým a došli bychom k stejným výsledkům.

Jaký je tedy fakt? Sovětský svaz dnes na sklonku druhé pětiletky překonal základní nedostatky technické zaostalosti země a má již vytvořeny všechny předpoklady dalšího, rychlého vývoje průmyslu. To znamená, že teprve dnes dosáhl přepokladů pro rozvoj zemědělské výroby. Nic víc prozatím není pravdou. A jen tyto dosažené výsledky jsou ohromné, vzpomene-li, jak sovětské hospodářství začínalo.

Masa sovětských rolníků dostává postupně do rukou hospodářské stroje, umělá hnojiva a jiné prostředky intenzivního zemědělského hospodářství. Tím se ještě ani zdaleka nestávají včerejší mužíci dobrými a vzdělanými zemědělci. Řekli jsme, že u nás, za jiných podmínek učili se zemědělci osmdesát let hospodařit, tři generace učily se pod tlakem kapitalistického rozvoje hospodařit, než se stali z bývalých feudálních nevolníků mistři zemědělské výroby. To je osmdesát let školení praktického, hospodářskými školami, odbornými časopisy, které dnes nescházi takřka v žádné rolnické rodině v Čechách a na Moravě. Těchto osmdesát let učení prodělá sovětský zemědělec v příznivějších podmínkách svého vývoje rychle, ale ne přes noc, ani ne za rok. Ještě nejméně dvě až tři hospodářské pětiletky musí Sovětský svaz prodělat, než jeho zemědělci budou na výši takového rolníka v Čechách, Dánsku, pokročilých kapitalistických zemích. Taková je skutečnost a vše ostatní je žvást.

O této skutečnosti mluví konečně každý den jasnou a srozumitelnou řečí sovětský tisk. „Pravda“ ze dne 29. dubna píše v článku „Kdy bude zaveden pořádek v sovchozech (tedy vzorných státních hospodářství) pěstujících vepřový dobytek?“ takto: „V prvním kvartálu letošního roku zahynulo v sovchozech 60.000 sviní a 104.000 prasat... V sovchoze Říjnová revoluce činí úbytek hynutím 40 procent, jinde ještě více. Loňského roku dostala tato hospodářství od vlády 552 miliony rublů a produkovala masa pouze za 387 milionů rublů. Z 313.000 prasnic v roce 1932 zůstalo letos pouze 177.000...“ Den předtím píše „Pravda“ v článku: „Veliké hynutí selat“ toto: „V Sov-

chozech západní oblasti činí úbytek selat hynutím až 60 procent.“ To jsou čísla, ukazující, jak krvavě platí sovětská společnost učednická léta svých rolníků v moderním zemědělství. Chov vepřového dobytka je uměním jako každé jiné řemeslo, náš rolník toto umění ovládá, poněvadž je mu od malička učen a každý rok prohloubí své znalosti jak praxí, tak z hospodářských časopisů. Tohle vše se nedá překonat za měsíc ani za rok, a jen velmi naivní intelektuál se domnívá, že bylo dosaženo cíle, když slyšel heslo určující cíl. Stejně tak denně čteme v sovětském tisku celé články o nevyužitých traktorech, o špatném průběhu osevu, mohli bychom citovat do nekonečna. Sovětští zemědělci se teprve učí hospodařit a je ctí sovětské vlády, že je za těch poměrů, v jakých ona existovala, k učení přivedla. Ale je nectí a zlehčováním celé této práce dosavadní sovětská propaganda. Když jsem byl před dvěma roky v Sovětském svazu, chtěl jsem vidět kolchozy. Odvezli mne do kolchozu Michajlovská svoboda u města Raminsk. Byl jsem velmi překvapen a nadšen tím, co jsem viděl a slyšel, a napsal o tom seriál článků. Za rok po tom byl v Sovětském svazu dr. Viktor Štern, a já četl od něho, že navštívil též kolchoz Michajlovská svoboda. Letos jsem se vracel ze Svazu s delegátkami Mezinárodního dne žen; vyprávěly mně cestou přes Polsko, kde byly a co viděly, též prý kolchoz. Jat předtuchou táži se jich, v kterém kolchozu byly, a odpověď mě nezklamala — v Michajlovské svobodě. Tato propaganda je velikou nevážností jak k heroické práci sovětských národů, tak k proletariátu západu. Ano, Sovětský svaz má již dnes dost vzorných továren, vzorně vybudovaných kolchozů. Povinností sovětských činitelů je ukázat vzorné i nevzorné a říci: „Takto to zde vypadá a takto to chceme a budeme mít.“ Nutno informovat a ne úřednický agitovat.

Ničím nelze tak zlomit hrot protisovětským štvanicím, jako řádnými informacemi světové veřejnosti, neboť nepřátelé světů využívají jen to, co oficiálně sovětská propagace zastírá, avšak na druhé straně tatáž zastíraná fakta jsou jasně prokazatelná sovětskými statistikami a novinářskými články. Možno psát knížky „O zemi divů“ pro malé děti, ale evropský člověk je gramotný a zajímá ho země skutečnosti. A ta skutečnost není nikterak zahanbující pro sověty, zahanbující je pouze to, jak si počíná sovětská propaganda.

Sovětské zemědělství teprve dnes dostihuje v hlavních produktech předválečné výše, v některých ji předstihuje. To je veliký pokrok, uvážíme-li, jaké otřesy přinesla likvidace velkostatku, občanská válka a likvidace kulaků. Užijme čísel uvedených drem Gallasem v témže čísle revue Praha-Moskva, přes to, že se tato čísla neshodují plně s referátem Molotova o úkolech druhé pětiletky. Podle Gallasových čísel má letos sklizeň obilí činit 1.020 milionů q, o málo více, než roku 1913, výnos po ha 10.2 q. Produkce cukru má převýšit předválečnou z 1.3 na 2.5 mil. tun. A opět taková statistika. „V průmyslu cukerním stojí dnes SSSR na prvním místě světa před USA, Německem a Francií,“ říká dr. Gallas. Pravda, ale je to spotřeba 14 kg na osobu, jak sám Gallas uvádí. V Československu během krise klesla spotřeba cukru na hlavu obyvatele roku 1934 na 21.6 kg. A Československo následkem nezaměstnanosti není nikterak zemí všeobecného blaho-

bytu, což zajisté každý nepředpojatý kritik uzná. Tedy v poměru k vyspělým kapitalistickým zemím je celková životní úroveň obyvatelstva Sovětského svazu stále ještě nízká. Ovšem vzestup této úrovně je v Sovětském svazu rychlý, neboť ještě roku 1932 podle Mikojana činila spotřeba cukru na hlavu obyvatele Sovětského svazu 4.6 kg ročně. A jestliže letos má činit výnos obilí po ha 10 q, je to hodně vzhledem na zaostalost bývalého ruského zemědělství, ale stále ještě žalostně málo ve srovnání s výnosem obilí po ha v Československu, kde činí pětiletý průměr 17.6 q. Až tohoto výnosu dostihne sovětské zemědělství, bude možno říci, že dostihli ne nejpřednější kapitalistickou zem (poněvadž v československém výnosu je zahrnuto Slovensko a Podkarpatská Rus), ale středně vyspělou. Pak teprve bude možno mluvit o všeobecném poměrném blahobytu všech obyvatel Sovětského svazu. Zatím jsou jen na prahu těchto skutečností, dosud nebylo z čeho dát poměrný blahobyt všem. Nepřerušili jim válka další hospodářský rozvoj, dospějí během dvou až tří příštích pětiletok k těmto cílům.

filosofie a psychologie

Ladislav Kratochvíl:

Kultura a hysterie

(Freudova filosofie kultury.)

K Freudovým 80. narozeninám uveřejnili jsme již několik informativních článků o psychoanalýze, kterou i my pokládáme za největší zdroj psychologických objevů v poslední době. Přes to nezavíráme oči nad jednostranností, již tato nauka propadá. Článek, který tu otiskujeme, nejlépe vystihuje naše kritické stanovisko k psychoanalýze a naše výhrady vůči ní.

Vývojová dráha, kterou opsala od svých počátků k dnešní své podobě Freudova nauka, *psychoanalýza*, není jistě obvyklým zjevem u vědeckého objevu, ale není také ničím docela vzácným a nepochopitelným. Představuje postup učence, jenž učiní velmi původní objev v jednom úzkém vědním oboru a je tak přesvědčen o jeho neobyčejném dosahu, že jej rozšiřuje na stále větší okruh faktů a chce jím vyložit stále větší část skutečnosti, až se mu na konec stane jeho objev východiskem pro výklad všeho světového dění a všeho na světě.

Začíná se hysterií.

Nelze popřít, že Freudův objev měl v sobě jakýsi předpoklad širšího rozvinutí i mimo okruh skutečnosti, pro kterou původně platil. Bezprostřední okruh tehdejšího Freudova zájmu nebyl ovšem nikterak široký. Bylo to studium *chorobného duševního života*. Z něho podrobil Freud svému výkladu ještě jen jeden docela úzký úsek: hysterie a neurosy. Zde je tedy původní Freudův objev: *hysterické příznaky* *ma jí s m y s l*. Jsou výsledkem boje, který svedlo individuum s okolím. Hysterické projevy jsou kompromisním výtvozem mezi původní pudovou snahou individua a mezi jejím censurovaným projevem ve společenském řádu. Jejich smysl tedy není v nich samých, nýbrž nutno je *v y k l á d a t i*, najít v nich skrytý smysl, sestrojiti

situaci, konflikt, jejichž řešením vznikly. Jsou pozměněným projevem původní pudové tendence individua, jsou posunuty směrem, kterým omezuje společenský řád pudové snahy jednotlivce. Zde je tedy v jádře obsažen Freudův postup při výkladu každého člověka projevů. Vyniká v něm především Freudova *d r a m a t i č n o s t*. Duševní život člověka není dán v pevné podobě, nýbrž je utvářen z rozporů a neustále vyrovnáván. Člověk se neprojevuje přímo, bezprostředně, tak, jak mu káže jeho pudová přirozenost, nýbrž je ve svých projevech neustále omezován společenskou konvencí a vytváří tedy jakési náhradní projevy svých původních snah, které nejsou ve shodě se zákonitostí společenského řádu. Mezi individuem a společností, mezi nevědomým pudovým základem člověka a mezi jeho rozumem, vědomím, je neustálý boj, a jednání a tvorba člověka je výsledkem, řešením rozporů, které vznikají mezi těmito dvěma protiklady lidského života.

Pud a rozum.

Za vnějším projevem člověka nutno tedy teprve složitým postupem objevovati pravé motivy jeho jednání, jako za hysterickým projevem objevujeme teprve psychoanalytickým rozbohem původní snahu, která byla potlačena a dala vznik posunutému chorobnému projevu. To je východiště Freudova výkladu člověka jednání. Od této chvíle nehledí Freud ke skutečnému lidskému jednání a ke skutečnému projevu člověka, nýbrž bere je jenom jako známky jakéhosi skrytého hlubšího dění a snaží se toto dění za nimi odhaliti a z něho je vyložití. To, co člověk podniká a čím se projevuje, je už jakýsi kompromis, posunutý výraz jeho původních snah. Teprve výkladem těchto projevů docházíme k pravé podobě člověka a k pravým pohnutkám jeho jednání a teprve odtud pochopíme jejich smysl. Toto posouvání původních snah nám ukazuje, že nejsou ve shodě s řádem společnosti.

Freud zjišťuje ve svých rozbořech, že původní pudové snahy člověka jsou naopak dnešnímu společenskému řádu protikladné. Dnešní společnost je vybudována na rozumu, člověk však snaží se uplatniti snahy pudové. Rozum je dost silný na to, aby zamrazil bezprostřední projev těchto pudových snah, ale není dosti silný k tomu, aby je ovládl. Proto vzniká jakýsi kompromis mezi rozumem a pudem, a to je člověk ve svém jednání a ve všem svém počínání. Člověk v dnešní podobě je tedy už cosi odvozeného a zkomoleného, jeho původní snahy jsou obráceny v pravý opak a jen tak se mohou uplatniti, jsou posouvány se svých původních pudových cílů a zaměřeny k cílům jiným, kterým dává společnost přednost před cíli pudovými. Příroda a kultura, individuum a společnost, rozum a pud neustále v člověku zápasí, a každý projev člověka je kompromisem mezi těmito složkami, je jejich částečným vyjádřením. Nutno tedy za každým projevem člověka hledat nejen to, co skutečně vyjadřuje, ale především jeho negativ, to, co bylo při něm zatlačeno a na místo čeho byl posunut jako náhradní výtvor. Za vyšší tvorbu rozumovou a citovou nutno podle Freuda hledati původní pudové cíle, neboť všechna vyšší tvorba jest jenom jejich posunutým projevem a možno ji tedy jenom z pudových základů pochopiti. V tom je obsažena všechna dynamika či spíše mechanika Freudova výkladu duševního dění. Původní pudové projevy a jejich potlačování a promě-

ňování rozumem a společenskou konvencí, to jsou neustálé dvě složky jeho výkladu každého lidského projevu.

Freud je tak zaujat svým výkladem duševního života, že při tom ani nepozoruje, jak není už dávno jenom u svých hysterických pacientů. Octl se najednou naopak před duševním životem každého dnešního člověka a jeho projevy vykládá podle stejných zásad, jako chorobné projevy hysterické. Hysterie jeví se mu naopak jako typická kulturní nemoc, jako vzor všech projevů kulturního člověka. Hysterie vzniká z rozporu pudových snah člověka se společenským řádem, tam, kde se mezi pudovou snahou a její uplatnění postaví společenská konvence. Tou je původní pudová snaha přetvořena tak, že je společensky nezávadná, ale zároveň tvoří chorobný příznak. Hysterický projev je tedy příkladem nezdařeného posunutí původních pudových snah. Každý jiný projev člověka je stejným posunutím původní pudové snahy, jenže zdařilým, tak posunutým, že nepřekáží životu, jako projev hysterický, nýbrž vytváří činnost užitečnou a společností ceněnou. Nicméně není pro Freuda mezi hysterickým projevem a ostatní činností člověka podstatného rozdílu, oba jsou jenom proměněným výrazem původní pudové snahy. A to je podle Freuda znakem veškeré kultury: vzniká jenom tam, kde je potlačena jakási část původních pudových snah. Celá kultura žije tedy jenom na účet pudových základů člověka, je jejich posunutým výrazem. Konečně však jaká je tato pudová snaha, která je tak tvrdošíjně společností potlačována a z níž naopak všechna kultura vzniká? Je to v nejšířším smyslu snaha sexuální. I kultura ovšem dovoluje sexuální projevy, ale v měřítku velmi omezeném, jenom potud, pokud směřují k rozplozování a pokud neodporují mravním a estetickým zásadám společenského řádu. Všechny ostatní sexuální projevy kultura potlačuje a vytváří z nich posunuté projevy jiné: při zdařilém potlačení všechnu kulturní činnost člověka, při nezdařeném potlačení projevy hysterické. Sama kultura je tedy jenom posunutým projevem sexuálního pudu a rozvíjí se jenom v té míře, v jaké je sexualita potlačena a proměněna v jiné projevy. Tak vzniká kultura jako projev potlačené pudové sexuální přírody a do značné míry jako zkomolená, znásilněná příroda. Za každým kulturním projevem hledá Freud původní potlačenou sexuální snahu a všechnu kulturní činnost člověka vykládá jako posunutou činnost sexuální.

Kultura jako neštěstí?

Zde jsme tedy na důležitém rozcestí Freudovy práce. Nikdo dnes celkem nepopírá, že kultura je svého druhu násilí, kterého se společnost dopouští na jednotlivci. Proto některé duševní choroby jsou nepochybně v přímé souvislosti s různými společenskými a kulturními útvary jako jejich otisky. Proto se také určité duševní choroby vyskytují zejména čteně v určité společenské organizaci a po její proměně mizí nebo jsou velmi vzácné. Zde právě psychiatrie chápe zpravidla svůj kulturní úkol tak, že odhodlaně se dává do služeb společnosti a léčí a napravuje, co společenská organizace v duševním ustrojení člověka pokazila.

Freud však se nikterak touto úlohou neuspokojuje. Naopak, Freud chce z duševních poruch, kulturou způsobených, celou kulturu vyložití a dáti tak nový základ k její organizaci. V této chvíli mění se psychoanalýza z nauky lékařské ve všeobecnou nauku o kul-

tuře a jejím vývoji a o výkladu jejích jednotlivých projevů. Při tom ovšem nemůže se už spokojit jenom napravováním chyb, které kultura způsobila, nýbrž musí především různé kulturní zjevy hodnotit. Freud pochopil toto hodnocení tak, že se postavil proti kultuře a jejímu zřízení na stranu pudu. Kultura podle Freuda potlačuje a pokrývá pud a nutí jej do projevů, které jsou pravým opakem lidské pudové přirozenosti. Kultura je tedy právě protikladnou snahou pudovému základu člověka a je právě přemožením, popřením přirozených lidských snah. Kultura vzniká jen tam, kde byl pud ve svém projevu omezen, pud zůstává však stále základem všeho lidského projevu a kultura je jenom nedostatečným náhradním ukojením původních pudových snah. Kultura je negativ pudu, nemá samostatné existence, je jenom posunutým a obměněným pudem. Ráj člověka je v jeho pudovém životě, z něho byl podivuhodným způsobem vyhnán, když počal své pudové projevy omezovat a vytvářel všeliké projevy náhradní, jež neslouží už bezprostředně ukájení, nýbrž jež shrnujeme dnes pod názvem kultury. Kulturou upletl si člověk na sebe bič, vzdálil se svého původního základu a veškerým svým kulturním snažením nyní stále k tomuto pudovému východisku ukazuje, vytváří stále nové a nové náhradní výtvořky za ukojení, které si v bezprostředním projevu odepřel nebo jež mu bylo společenským řádem odepřeno.

Psychoanalýza v těchto svých výkladech opouští už docela pole psychiatrie a stává se obecnou naukou o kultuře. Vykládá všechny kulturní projevy jako posunuté a proměněné základní pudové snahy a je tedy novou filosofií kultury a člověka, vědou o vzniku a vývoji kulturních útvarů z pudových základů. Za každým kulturním projevem hledá psychoanalýza pudový sexuální kořen, všechnu lidskou činnost chce odvodit z těchto pudových základů a na ně převádí všechno lidské životní úsilí, všechny společenský a mravní řád a z nich vykládá všechnu lidskou tvořivost, zejména v její nejvýraznější podobě, tvořivost vědeckou a uměleckou. To jsou ovšem obory, kterými se dosud zabývaly četné odborné vědy a vypracovaly si k tomu složitou metodologickou a pojmovou výzbroj a složitou soustavu kritiky, podle které posuzovaly každý nový výklad ve svém oboru. A ovšem byly to obory docela vzdálené lékařství a oboru, ze kterého psychoanalýza vyšla. Filosofií kultury zabýval se především dějepis, který kriticky zkoumal a shrmažďoval především neobyčejné zásoby spolehlivých fakt, podle kterých se děl vývoj člověka a kulturních útvarů, jiným příbuzným oborem se zabýval národopis, jiným jazykozpyt, jiným obecná psychologie, jiným sociologie, jiným věda o jednotlivých družích umění, a úhrnem jich všech byla filosofie, jež vyjadřovala teprve v celku zase novým kritickým zpracováním vše, k čemu tyto jednotlivé vědy dospěly a oč člověk kdy ve svých projevech usiloval. Psychoanalýza svým pojetím kultury a člověka chce nyní zasáhnouti převratně do všech těchto oborů a chce jim

dátí základní hlediska, podle kterých mají teprve své zkoumání zaříditi. Rozhodně působí její podněty převratně, jsou však zpravidla v naprostém rozporu s výsledky bezpečného vědeckého zkoumání všech těchto věd, založeného na pevných vědeckých základech a oproti němu o dlouhý vědecký rozvoj. Psychoanalýza se snaží je všechny nahraditi nebo aspoň chce kriticky posuzovati jejich výsledky a dávat jim podněty k novým objevům, sama však chce vystačiti všude se svou úzkou zkušeností, ke které dospěla při výzkumu hysterických projevů. Tím dochází k naprostému rozporu mezi psychoanalýzou a odbornou vědou a naopak psychoanalýze dostává se od vědy velmi příkré kritiky.

V celém svém postupu jeví se nám psychoanalýza sice jako filosofie kultury, ale jako filosofie velmi povrchní a primitivní. Především nechápe kulturu v jejích vlastních projevech, nýbrž dovolává se stále jen jakýchsi temných zdrojů kultury. I kdyby však nakrásně byla kultura posunutým výrazem pudových snah, není tento její vznik dnes tak důležitý jako dnešní kulturní útvar, který se zdvihl nepochybně do nové a samostatné zákonitosti. Nechceme popírat, že člověk kotví v pudu a nevědomí, celým svým kulturním dílem se však právě proti nim obrací a vytváří zákonitost novou, zákonitost kulturní. Kdo bude hledět jenom na zákonitost pudového života, najde snad zajímavé souvislosti mezi ním a kulturní výstavbou, nikdy však nepochopí zákonitost kultury a jejích složek. Tak také Freudova filosofie kultury spokojuje se metodou velmi primitivní, nachází totiž stále nové a nové analogie kulturních útvarů s projevy hysteriků. Zakládá své objevy na nepatrné a značně sporné příbuznosti, zatím co jí podstatné a docela odlišné znaky kultury docela mizí. Nejlépe projevuje se tato neschopnost psychoanalýzy vyložiti kulturní projevy v oblasti umění. Nechceme popírat, že také umění má své pudové a sexuální kořeny a že kotví v iracionální sféře osobnosti. Při tom však má každé umělecké dílo především svou objektivní stránku, svůj umělecký tvar, jím působí a jím se zařazuje do kulturního vývoje a souvislosti a z něho musíme vycházeti, máme-li pochopiti umělecké dílo v jeho pravé kulturní funkci. Naopak postupujeme-li jako Freud od pudových základů kulturních projevů a chceme-li na ně všechnu kulturu převést, stíráme právě její charakteristické vlastnosti a nemůžeme ji tedy právě v její charakteristické zákonitosti pochopiti. Kultura ve své vlastní zákonitosti pak je nepochybně projevem a výrazem zdraví a životní radosti, a pochopíme těžko, jak by ji mohl vytvářet člověk proti své vlastní pudové přirozenosti. Kultura je zjev vlastní samostatnou zákonitostí a je příliš jemnou tkání, než aby ji mohla vystihnout hrubá formulka duševních úchylek, z jaké ji chce vyložiti psychoanalýza.

JASNÉ ZŘENÍ - VKUSNÝ VZHLED!

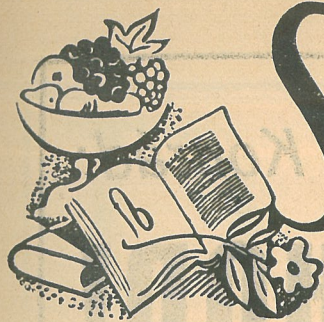
Americké brýle Ful Vue

„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Jemný a vkusný dopisní papír

je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 - Dlouhá třída 17

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 6. Číslo

21

Stanislav K. Neumann:

DEN LÁSKY*

Den lásky rozestřel svůj zlatý chvost, šla do sklepení zemřít minulost, je první máj, hrdlíčku slyš ve svém srdci ženy, o jaru zpívá básník rozloučený podivnou dáj...

Leč z hlubin rozumu i z hlubin a z křivovatek, dvorců, smutných cest

zní jiný zpěv, zpěv třídní radosti a viry nové, odvážných davů kroky ocelové a třídní hněv.

Vpřed hledíme, kujme zbraň a siavme stráž, buď z ocele i celý život náš i z lásky buď.

My povstali jsme, proletáři černí a revoluci nástaneme věrní, dvůr, dílna, huť.

To však jsou červenáky. A v příští den

my zaměníme přípravu a sen za rýč a nůž, až stejná bída stejné raby spojí a dělník s rolníkem se sdvíhne jak jeden muž.

* Ze sbírky „Nové zpěvy“.

POZNÁMKY

HEIDENOVA KNIHA

„ADOLF HITLER“

V ZRCADLE SVĚTOVÉHO TISKU.

Je to skutečně okouzující kniha jako líčení i jako portrét. Snad po prvé je tu podrobně odhaleno z Hitlerova charakteru něco, co není pouhou legendou.

Morning Post.

Veliké moderní davové strany, a to zejména fašistické, objevily znovu starou historickou pravdu, která — jak se zdálo — byla už

Literatura a sociální otázky

Naprostu neuznávám, že stačí vidět a jednat že už není třeba. Kdo dobře vidí, lépe jedná. Jednat se musí. Služebníci ducha nemají právo pyšně se stranit hnutí sociálních a politických. Jsou dělnickou partou ve společnosti lidské práce. Činnost všech pracovníků musí směřovat k témuž cíli: k vytvoření lidstva spravedlivějšího, svobodnějšího, lépe uspořádaného. Romain Rolland

dávno zakopána: že lidé často, a davy téměř vždy, slouží nikoli svým zájmům, nýbrž svým ilusím. Tak ukazuje Heiden ve svém životě Hitlerově. Tato skutečnost, praví dále, je něčím větším a mocnějším než pouhé bláznění nebo poblouzení; je založena na lidské touze po oddanosti a po obětování sebe. Tato kniha nepatří k onomu druhu povrchního psaní, jež vzbudí každá senační událost.

Times Literary Supplement.

„Rozřešení záhady zvané Hitler po všech osobních, sociologických i světodějných stránkách je velikým politickým i vědeckým činem Konrada Heidena.“

Prof. Kleinberg ve „Volksuille“.

Konrad Heiden, odborník pro „Dějiny nacionálního socialismu“ prožil s N.S.D.A.P. její mnichovské počátky; obnažuje její hornorakouské kořeny a chápe hnutí jako třídní boj vykořeleného středního stavu.

Die Neue Weltbühne.

Dokonalé rozlišení mezi skutečností a legendou je hlavní zásluha vynikající knihy Konrada Heidena „Adolf Hitler“.

Prager Tagblatt.

Heiden, bývalý zpravodaj „Frankfurter Zeitung“ v Mnichově, který po deset let pozoroval celý vzrůst a vývoj nacionálního hnutí, je nad

jiné povoláný napsati životopis Hitlerův. Jeho dřívější knihy dokázaly, že dovede skvěle oddělit pravdu od legendy. Revue „Útok“.

Při četbě knihy „Adolf Hitler“ učiní i znalec udivující poznatek, jak neznámý je dosud tento známý diktátor.

Das Neue Tagebuch, Paříž.

Heiden po patnáctiletém sbírání materiálu, oprávněného se o dokumenty a relace zasvěcených osob, podává v knize plastický, věrohodný a objektivní obraz vůdce Třetí říše.

Nasza Opinja.

„Biografií diktátora pravdivě vylíčeného a proto kouzla zbaveného je spis Konrada Heidena: Adolf Hitler.“

J. Guth, Čin.

Pro mnohého odpůrce může tato objektivita býti příliš daleko vyhánána, ale právě ten klid úsudku zvyšuje cenu knihy. Nejpozoruhodnější muž XX. století našel historika, jakého zasluhuje.

National Zeitung, Basel.

Heidenova kniha — což je nutno říci předem — není žádný pamflet, nýbrž vážná práce. Pochopitelný postoj autora proti Hitlerovi a jeho dílu neoslabil jeho smysl pro pravdu. Ale „objektivita“ neznamená nemít stanovisko, říká velmi správně Heiden. Stanovisko, s něhož Heiden posuzuje německou přítomnost

a její čelnou figuru je pevně dáno: je to stanovisko evropského kulturního člověka, tedy ne stanovisko nacionálního socialismu.

Der Kampf.

Musí se jednou jasně povědět, že literatura dosud postrádala velmi citelné dobré knihy o „vůdci“. Kniha Konrada Heidena, jak se zdá, vyplňuje tuto mezeru. Jeho kniha se nám jeví dnes jako nejlepší dílo, které máme o tomto námětu a její význam nelze ani řádně doceniti.

Literární noviny.

Zodpověděním všech otázek přerůstá tato kniha daleko rámec životopisu a stává se sama zbrání nejtěžšího kalibru v boji proti všem mocnostem, které zatmívají evropskou oblohu. Die Wahrheit.

Především ale ukazuje Heiden zprvu zbídačelého Hitlera jako rozeného vůdce deklarování všech tříd. Zeitschrift für Sozialismus.

První životopisné dílo, v kterém politický postoj nevylučuje naprostou objektivitu v historické dokumentaci a v psychologické analýze tohoto záhadného muže.

Frantz Clement v „La Flandre libérale“.

KNIHY REDAKCI DOŠLE.

Josef Martinek: Američtí svobodovyslání v boji za naši samostatnost. Kč 4.20. (Volná myšlenka.) O činnosti amerických pokrokových Čechoslováků za světové války zepsal se dlouholetý českoamerický novinář Josef Martinek, který sám se zúčastnil všech akcí, které naši američtí krajané podnikli na podporu našeho odboje proti Rakousku.

„Menschen auf der Flucht“ (Lidé na útěku), Demokratickou péči o uprchlíky právě vydaná třiletá zpráva (32 str.) projednává problémy německé emigrace. Brožuru lze obdržeti za dobrovolný dar u Demokratické péče o uprchlíky, Praha I., Příkopy 17. Bankovní účet u České eskomptní banky a úvěrního ústavu v Praze.

Friedrich Eckmann: Menschen und Masken. Fälle aus dem Leben eines Staatsanwalts. Verlag „Graphia“, Karlovy Vary. Cena neuvedena.

Prenechte starost o své srdce lázním v Poděbradech.

Konrad Heiden:

ADOLF HITLER*

Podnětem k této knize je potřeba vysloviti to, co jest.

V Německu je to dnes nemožné, protože se tam zájmy státu staví proti objektivnímu zkoumání pravdy. Mimo Německo to ztěžují především ony přirozené omyly, které pocházejí z cizoty a vzdálenosti. Konečně sám systém, který s tolikerým důmyslem a s tolikerou vášní působí přes své hranice a který na druhé straně jakoby magnetickou silou proti sobě sbírá k nepřátelství rovněž tolik důmyslu a

* Autorova předmluva k životopisu diktátora, jehož český překlad právě vyšel.

vášně, je svým pouhým trváním vážným nebezpečím smyslu pro pravdu v celém světě. Oddanost bojovníků vysokým cílům může kalit ryzí mysl pro pravdu právě tak jako nízký vliv zájmů.

Lež, právě tak jako válka, je zlo, které může být rozpoutáno jedním, ale potom zkazí všechny. Pravda je nakonec nejostřejší zbraň, a kov, z něhož se kuje, se jmenuje skutečnost.

Tato kniha se zakládá na patnáctiletém styku s předmětem; na pozorování zblízka, již v nejranějších počátcích, a četbě všech dosažitelných pramenů, veřejných i důvěrných; a konečně na zprávách mnoha zasvěcených osob, z nichž některé podnes pracují na důležitých místech v blízkosti Hitlerově.

Obecně známé okolnosti bohužel znemožňují jmenovati tyto důvěrníky; musím se spokojit naději, že doložené části knihy vzbudí dostatečnou důvěru také k těm, které nezbytně doloženy býti nemohly.

Na základě tohoto materiálu pokusil jsem se v knize „Dějiny nacionálního socialismu“ vylíčiti vzrůst hitlerovského hnutí a ve „Zrození Třetí říše“ budování hitlerovského státu. Vylíčení hlavní osoby dopadlo při tom trochu zkrátka; všecko lidské, soukromé a mnohé anekdotické musilo odpadnout. V této knize pokouším se to podati. Myslím, že tak činím právem. „Adolf Hitler je Němec“ — bylo prohlášeno s místa dnes směrdatného; pokouším se tedy vysvětliti v Adolfu Hitlerovi toto dnešní Německo.

Objektivnost není nedostatek vlastního stanoviska.

„Hrdina“ této knihy není ani nadčlověk ani loutka, nýbrž velice zajímavý vrstevník a číselně vzato, muž nejvíce otrášený davy ve světových dějinách. Byl jsem kárán, že prý přeceňuji tohoto protivníka; musím dnes tyto někdejší karatele trochu varovati, aby jej sami nepřeceňovali. Zvláště magnetismus této osobnosti, jak se zdá, působí, že úsudky míří buď příliš vysoko anebo příliš nízko. Trefil-li jsem já doprostřed, ať rozhodne čtenář.

Kdo chce zasypati propast, musí vědět, jak je hluboká.

Dějiny znají pojem nehodnotné veličiny, která často nechává hluboké stopy v lidstvu; ale jsou to brázdý, z nichž nevzchází setba.

RAFINERIE MINERÁLNÍCH OLEJŮ

Vacuum Oil Company a. s., Praha;
rafinerie v Kolíně

Závody Fantovy akciová společnost,
Praha; rafinerie v Pardubicích a v Novém Bohumíně

Apollo rafineria minerálních olejov
účastinárska spoločnosť, Bratislava;
rafinerie v Bratislavě a v Šumperku

Přívozské závody minerálních olejů
akc. spol., Mor. Ostrava-Přívov

Kralupská rafinerie minerálních olejů
Praha; rafinerie v Kralupech

Jihokarpatská rafinerie minerálních
olejů a obchodní akc. spol., Praha;
rafinerie Mukačevo

Weinberger & Ortner, Legiša
Michál'aný

Priemyselna a obchodna úč. spol.,
Košice; rafinerie Stražské

Dodávají hodnotné

**pohonné látky pro motorová vozidla,
traktory a dieselovy motory**

l é k a ř i

Odborný lékař pro porod-
nictví a pro nemoci žen
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

MUDr. K. STEINBACH

Nové zákonem chráněné rozmnožovací

blány **PYRAMID**

dávají jasnější výtisky a umožňují vám
podstatně práci.

Vyžádejte si co nejdříve vzorky u

Chem. tov. Paramid Dr. ing. V. Schütek,
Praha II, Růžová 13, telefon 262-73

Velkonákupní společnost družstev v Praze II, Těšnov č. 3

V. D. P.

vyrábí a dodává veškeré životní potřeby se značkou:
ve svých továrnách a mlýnech. — Staňte se členy konsumních
družstev a žádejte výhradně družstevní výrobky se zn. V. D. P.!

Telefon: 647-51 až 57. Telegramy: Velkonákup Praha

Karel Konrád:

ROZCHOD!

Světová válka v duších mládeže na prahu
života jest obsahem této dojemné knihy.
»Je to něžný, básnický vznícený příběh«,
napsala o Rozchodu »Books Abroad«.
»Vedle Švejka není v české literatuře hod-
notnější válečné knihy«, napsala moskev-
ská »Internationale Literatur«. - Konrádův
»Rozchod«, který právě vychází v 3. proni-
kavě přepracovaném vydání, byl jednou
z často uváděných knih v anketě Lidových
novin v letech 1934 a 1935.

30 Kč, váz. 40 Kč

U knihkupců

Melantrich, a. s.

Rusko před revolucí a za revoluce

je zobrazeno v románech Josefa Kallinikova

Mnichové a ženy

Druhé vydání. Tři díly 134 Kč, vázané 170 Kč.

Román „Mnichové a ženy“, kterým se Kallinikov stal
známý v celém světě, nelčí jenom život ruských klášte-
rů, mužských i ženských; kreslí stejně obraz Ruska ku-
peckého, průmyslového a studentského, takže je historií
všech ruských společenských složek od doby před re-
volucí roku 1905 s revolucí roku 1917.

Při řekách babylonských

Dva díly 58 Kč, vázané 82 Kč.

Román „Při řekách babylonských“ je časovým pokračo-
váním románu „Mnichové a ženy“. Je to opět jedinečný
obraz občanské války v Rusku se zpodobněním dosud
nikde nezachyceného osudu Děnikinovy armády v Rusku
i v Egyptě, kam byla odvezena po své porážce, a se za-
chycením dějinného zápasu Ruska a Anglie o Indii.

Oba romány jsou dlouhým a zároveň širokým filmovým pásem,
který uchvacuje i ohromuje, a každý, kdo je začne číst, přečte
je dychtivě až do poslední stránky. Světová i naše kritika při-
rovnává Kallinikova ke Gorkému a Dostojevskému a zdůrazňu-
je, že s jeho epikou se může měřit málokterý dnešní román.

U všech knihkupců

Také na splátky

Nakladatelství

Praha II, Karlovo náměstí 27. Telefon 338-86